Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

1921 оной ...бриин 21-hээ гарана | № 78 (13567) | 1974 оной апрелиин 3, среда | Сэн 2 мүнгэн

Тодорхойлхы жэлэй габшагай алхамууд

ОРОЛДОН АЖАЛЛАХАДА ҮРМАТАЙ БАЙДАГ

ПСС-эй ЦК-гай 1973 декабриин Пленумэй лые шудалжа, түсэбтэ хи табан жэлэй дааба- удые бодото дээрэнь хэ талаар манай Ула- колхоздо ехэхэн хүдэл- хэгдэхээр хараалагда- ажахымнай таряашад бо- механизаторнууд үлэг- үедэ жэл бүри 40 мян- центнерһээ доошо бэшэ таряа, 1.500 центнер абха, 600 центнер овощ лжа абабал, хараалhан амжалтатайгаар хэ арга боломжотой. энэ үедэ манда 150 шэнэ, боро газар ха- даха, 300 гектарта куль- техническэ хүдэлмэ- гдэхэ, Бүхтэрэй нама- татааха хэрэгтэ ехэхэн ал хандуулагдаха.

хыда хэгдэжэ байhан механизаторнуудайн- анхи зорилгонууд тобшохоноор хэлэхэ бэйб.

тарялангаа эрхим элдүүрилжэ, мэргэ- дэй заабариин ёhoop ральна үтэгжүүлгэ , ороohо тарянай тай hайн ургаса ху- хэрэг механизаторай үеын гол зорилго бо- ааб даа. Таряашан хүрэмөөр ажалла- тула хүн бүхэн шэлэ- эргэжэлээ дээшэлүүл- мүнөө сагай эрилтэдэ ээр ажаллаха хэрэгтэй бидэ механизаторнууд мэдэнэбди.

рялан бүхэниие ямар кээр хайшан гэжэ эл- лхэ, ямар ургамал та- тулайгаа эртэнhээ то- олон түсэблэжэ, ха- ажалаа хаhа саг- hайн шанартайгаар лхэ гэжэ оролдодогбди. лан бүхэн тусхай кар- тай юм. Хүрьhэнэйнь , ямар минеральна үүлгэ хэзээ, хэды шэ- оруулагдаха зэргэ- хэhээ гадна, бэшэшье шухала хүдэлмэри тэндэ бэшэгдэнхэй.

амалай гарасада, тэрэ- саашадаа ургахадань нойтон, дулаан ехэ дүүргэдэг гэжэ хэндэ- hайн мэдээжэ ааб даа. тэа, зунай түрүүшын манай эндэ шииг ной- hангаяа багаар оролдог , август hаранууд ороо- рянай ургасада эгээл жатай үе гэжэ hүү- дэн жэлэй ажаглалта лнэ. Ушар иимэhээ га- хүрьhэндэ шииг нойто о хүдэлмэриие үбэл- бар эртэ эмхи гурим- ябуулха гэжэ орол- бди.

уларилые хараадаа хабарайнгаа тарил- hайн 10-hаа эхилээд, кала хүдэлмэрээ 10 туршада hайн ша- гаар дүүргэхын тула ымнай гэшүүд орол- юм.

лэйн тарялан hалхин- эгдэжэ, хүрьhэниинь нхай. hүүлэй хоёр- н жэлэй туршада манай да газарай хүрьhэ ур- гүй элдүүрилдэг тех- рэглэдэг болоо. hал- ехээр үлеэгдэдэг 650 ташалан газарта паар хоёрые hужаагтуу- зурууд зуруудаар хэ- . Мүн таряаланиие hал- хамгаалhан зурууд hуулгаха хүдэлмэридэ анхарал хандуулагдана.

Байгша ондо бүхыдөө 207 гектарта зурууд модо тарихаар хараалнабди. Эдэ бүгэдэhөө гадна, газарай хүрьhэ урбуулангүй элдүүрилхэ хүдэлмэри эмхи гуримтайгаар ябуулагдана. Шэниисын полиие «КП-3,8» культиватораар элдүүрилhэнэйнгээ удаа, СЭС-41 түхэлэй сеялкээр тарилга хэгдэдэг.

Колхозой правлени, партком болон мэргэжэлтэд энэ табан жэлэй туршада газарай хүрьhэ урбуулангүй элдүүрилхэ аргые үргэнөөр хэрэглэхэ түсэб зохёонхой. Түсэбтэ арбадахи табан жэлдэ бүхы тарялангаа шэнэ аргаар элдүүрилхэбди.

«hайн үрэhэн — үндэр ургасын эхин» гэжэ арад зоной дунда тон зүб хэлсэдэг гээшэ. Нютагай байдалда тааруу өөрын үрэhэтэй болохо хэрэгтэ ажахымнай мэргэжэлтэд гол анхаралаа табидаг болонхой. Үрэжэл hайнтай, hайнаар хахалагдаhан паар дээрэ үрэhэндэ хуряагдаха ороohо таринабди. Хүрэнгын ороohо сэбэрлэхэ хүдэлмэридэ тусхай звено хүдэлдэг юм. Энэ звеное ажахымнай агроном нүхэр Базаров хүтэлбэрилдэг. Тарилгаяа I—II классай үрэhөөр таридаг болонхойбди. Манай Баргажан нютагай эрхэ байдалда «саратовская-36» сортын шэниисэ hайн ургаса үгэнэ. Ойрын үедэ бүхы тарялангай 80 процентдэ энэ шэниисээр тарилга хэгдэхээр хараалагдана. «Грехум-114» сортын шэниисэ мүн лэ үргэнөөр хэрэглэгдэхэ зэргэтэй.

Мүнөө үеын механизатор хүдөөгэй ажалшадай гол хүсэнүүдэй нэгэн болонхой ааб даа. Шэлэhэн мэргэжэлдээ дуратай, ажалаа hайн мэдэхэ механизатор манай колхоздо яhала олон. Эндэ нэгэ жэшээ дурдажа болоно. Ажахымнай 6 хүн 1-дэхи классай механизатор, 22-нь — II, 27 хүн — III классай юм. Эдээн соohоо Буряадай республикын габьяата механизатор алдартай Дугар Бадтаевич Ахадиев, габшагай ажалаараа гүрэн түрынгөө үндэр шагнал хайрада хүртэhэн Эрдэни Ламажапович Дугаров, Василий Иванович Казаков, ажалай түрүүшүүл Тугжи Эрхитуев, Дашикта Будаев болон бусадые онсо тэмдэглэмээр. Эдэ нүхэднай габшагай бэрхэ ажалаараа хамта хүдэлдэг механизаторнууд соohоо онсо шалгархаhаа гадна, залуушуулда өөhэдынгөө дүй дуршэл дамжуулдаг заншалтай юм.

Залуу үетэниие механизаторай мэргэжэлтэй болгохо хэрэгтэ ажахымнай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд гол анхаралаа хандуулдаг гэжэ онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Үнгэрэгшэ жэлдэ 22 залуу хүбүүд механизаторай курсада hуража, үнэмшэлгэ абаhан юм. Залуу механизаторнууд Феликс Зарукдинов, Бата-Жаргал Бадмаев, Валерий Чимитцыренов болон бусад тракторнуудые даажа абаад, аха нүхэдhөө багашье гээгдэнгүй ажаллажа ябана.

Ойрын үдэрнүүдтэ 22 хүбүүд шалгалта барижа, трактористын үнэмшэлгэ абахань. Залуушуул полевой станда байжа hурана. Ерээдүйн мэргэжэлтэд hарынгаа дунда зэргын салин абахаhаа гадна, hуралсалдаа эрхим hурагшадта hарын 30 түхэриг стипенди түлэгдэнэ. Механизаторнуудай курсые ажахымнай главна инженер Илья Будажапович Тогошеев бэрхээр хүтэлбэрилнэ гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Хабарайнгаа тарилга, ургаса хуряалгаяа богонихон болзорто, hайн шанартайгаар дүүргэдэг болонхойбди. Сэхыень хэлэхэдэ, аймагаймнай олохон ажахынууд энэ шухала хүдэлмэреэ унжагайруулhанай гэмээр лэ ургуулhан ороohо таряагаа гээлтэ хоролтотойгоор хуряана. Энэ шухала кампаниия эхилхын урда манда ехэхэн хүдэлмэри хэгдэдэг. Тарилгын, хуряалгын үдэр бүхэниие тодорхойгоор түсэблэжэ, тэрэнээ колхозой правлениин заседани дээрэ баталаад, механизатор бүхэнтэй танилсуулдагбди.

Харюусалгатай хаhада хүдэлгэгдэхэ трактор, комбайн, машина болон хүдөө ажахын бусад оньhон техникын хэр бэлэн болгогдоhониие тусхай комисси ябажа шалгадаг, hайн бэлэдхэлтэй орохон бригада, звеногой гэшүүдтэ үнэтэ бэлэгүүд барюулагдадаг юм. Мүнөөдэрэй байдалаар хабарай тарилгада хүдэлгэгдэхэ тракторнууд болон бусад оньhон түхеэрэлгэнүүд манда түгэс бэлэн болгогдонхой.

Таряа хуряалгада түгэс hайн бэлэдхэлтэй ородог болоhоор, ажахымнай комбайнернууд болон таряашад энэ харюусалгатай хүдэлмэрээ 10—12 хоногой туршада дүүргэдэг болоо. Ставрополиин хизаарай «Темижбекский» совхозой механизаторнуудай жэшээгээр комбайнууд үдэр, hүнигүй хүдэлгэгдэнэ. Үнгэрэгшэ намар амяарлан хуряаха бүхы таряан табан үдэрэй туршада сабшагдажа унагаагдаhан юм. Үдэр бүхэнөө бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэhэнэй ашаар механизаторнуудай тэжээлэй ургамалнуудые, таряа хуряалгаяа аймагай бусад ажахынуудhаа 5—7 хоног урид дүүргэдэг.

Нуга сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ тухай хэдэн үгэ хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Сабшалангаа үргэдхэжэ, гектар бүриhөөнь үндэр баян ургаса хуряадаг болобол, хамтынгаа адууhа малда бардам хүрэхэ үбhэ тэжээл бэлэдхэгдэхэ болоно. 5.305 гектар сабшалан намаглиг, шугы бургааhанда абтанхай. Дүрбэн жэлэй туршада луго-мелиоративна отряд 675 гектар газар хатаажа, шугы бургааhынь сэбэрлээ. Бүхтэрэй намаг хатааха хүдэлмэридэ «Бурводстрой» трестын оньhожоруулагдамал нүүдэл колоннын хүдэлмэришэд ажаллажа байhанаа энэнээ орхижорхёод, хүршэ Хурамхаанай аймагай ажахыда мүнөө үедэ ошонхой. Хүдэлмэришэд эхилhэн ажалаа сагтань дууhаха бэзэ гэжэ найдаха байнаб.

Колхозоймнай механизаторнууд болон луговодууд ороohо таряанай, үбhэ ногооной тогтууритай hайн ургаса хуряажа абахын тула бүхы хаба шадалаа гаргаха байха гэжэ найдуулнаб.

С. ЧОЙРОПОВ,
Социалис Ажалай Герой, тракторно-таряан ажалай 2-дохи бригадын бригадир.
Баргажанай аймаг.

«Комсомол арюухан соломнай холые зориhон юумэл даа» гэжэ залуушуул дэмы дууладаггүй. Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой «ЗИЛ-555» түхэлэй автомашинын жолоошон, комсомолой гэшүүн Баир Бальжинов холо, ойрыншье аян замда гарахадаа, адли тэгшээр ажалдаа хандажа, эрхим амжалта туйлана. Баир Бальжинов залуушье hаа, долоодохи жэлээ түмэр «хүлэгые» жолоодожо ябана. «Хабарай тарилгада гарахаар автомашинаяа бэлэн болгоод байнаб» гэжэ Баир хөөрэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: комсомолой гэшүүн Б. Бальжинов.

С. ОЧИРОВАЙ фото.

ҮБЭЛЖЭЛГЭ ГАРЗАГҮЙ

Ахын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хонишод хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсожо, түсэбтэ табан жэлэй тодорхойлхы ондо дээшэлүүлэгдэhэн уялгануудые абанхай. Хэлэhэн үгээ хэрэг дээрэнь бэелүүлхын тула тэдэнэр бүхы арга боломжонуудаа, мэргэжэл шадабаряа элсүүлэн ажаллажа байна. Хонидой түл абалга мүнөө түлэг дундаа ябажа байнхай.

Ким Жамсаевич Базаров энэ ажахын эрхим хонишодой нэгэн юм. Тэрэ хонин ажалда үни удаан хүдэлжэ, ажалай hайн дуршэлтэй болонхой. Үбэлжэлгын үедэ эхэ хонидоо зоотехническэ заабариин ёhoop харууhалха, эдеэлүүлхын тула ехэ оролдолго гаргана.

Тэрэнэй отарада 300 эхэ хонин харууhалагдана. Мүнөө хамта дээрээ 270 гаран хурьган абтаад, нэгэшье толгой гарза хоролтогүйгөөр харууhалагдажа, томо болгогдоно. Хурьгадынь өөдэргэн, тобирнууд. Отарынь эхэ хонидшье хүсэ шадалаар hайнууд, гарзагүйгөөр ондо оруулагдахаар.

— Энэ жэлдэ хурьга абаха, ноохо хайшалха талаар абаhан уялгануудаа сүм дүүргэхэ арга боломжотой гээд hанагшаб. Үбhэ тэжээлнайшье үшөө бии, — гээд Ким Жамсаевич хөөрэнэ.

Коммунист К. Ж. Базаров эрхим hайнаар ажаллаhанайнгаа түлөө колхозой правлениин, партийна организациин зүгhөө Хүндэлэлэй грамотануудта, үнэтэ бэлэгүүдтэ оло дахин хүртэhэн байха юм. Тэрэнэй энэ жэлдэ абаhан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхэ байhанда этигэн найдамаар.

П. ЖУЖАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй юhэдэхи зарлалай Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведтэ hунгалта үнгэргэхэ РСФСР-эй hунгуулиин комиссиие баталха тухай

«СССР-эй Верховно Соведтэ hунгалта үнгэргэхэ тухай дуримэй» 39-дэхи, 40-дэхи, 41-дэхи статьянуудай үндэhөөр РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум ингэжэ тогтооно:

СССР-эй юhэдэхи зарлалай Верховно Соведтэ hунгалта үнгэргэхэ РСФСР-эй hунгуулиин комиссиие ниитын эмхинүүдэй ажалшадай бүлгэмүүдэй ба коллективүүдэй түлөөлэгшэдhөө бүридүүлэн баталха:

hунгуулиин комиссиин түрүүлэгшэ **Викторов** Алексей Васильевич — Москва хотын гүрэнэй подшипникова нэгэдэхи заводой хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшадhаа.

hунгуулиин комиссиин түрүүлэгшын орлогшо **Бирюкова** Александра Павловна — Профессиональна Союзуудай Бүхэсоюзна Центральна Соведhээ.

hунгуулиин комиссиин секретарь **Петровичев** Николай Александрович — Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профессиональна союзhаа.

hУНГУУЛИИН КОМИССИИН ГЭШҮҮД:

Абдуллин Нигматулла Тухбатуллович — «Камгэсэнергострой» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй барилга хабсаралгын 24-дэхи управлениин хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэришэд болон алба хаагшадhаа. Татарай АССР-эй Набережные Челны хото.

Азанов Геральд Васильевич — Пермиин областиин «Пермьнефть» нэгэдэлэй үрэмдэлгын хүдэлмэриин Осинска управлениин хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшадhаа.

Амосова Елена Георгиевна — Ивановска областиин Фурмановска ээрэлгэ-нэхэлгын 2-дохи фабрикын хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадhаа.

Аныева Любовь Мухамедовна — Кабардино-Балкарай АССР-эй Нальчик хотын 2-дохи дунда hургуулиин хүдэлмэрилэгшэдэй коллективhээ.

Волегов Веденист Иванович — Кемеровскэ областиин «Кузбассуголь» комбинадай «Октябрьская» шахтын хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшадhаа.

Воротников Виталий Иванович — Воронежско областной коммунистическэ организациhаа.

Еремина Татьяна Семеновна — Гүрэнэй эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй профессиональна союзай Дудинскын городской организациhаа, Красноярай хизаарай Таймырай (Долгано-Ненецкэ) национальна округ.

Иванова Инна Ивановна — Саратовай Н. Г. Чернышевскиин нэрэмжэтэ гүрэнэй университедэй студентнэрэй, профессорско-багшанарай коллективhээ.

Лобурева Александра Михайловна — Мордвагай АССР-эй Зубово-Полянска районой Калининай нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудhаа.

Метелкин Юрий Александрович — Ленинградтахи В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ оптико-механическа нэгэдэлэй хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадhаа.

Новожилова Зоя Григорьевна — Залуушуулай Бүхэсоюзна Ленинскэ Коммунис Союзhаа.

Покрышкин Александр Иванович — Армида, авиацида, флодто туhа хүргэхэ hайн дуранай бүхэсоюзна бүлгэмэй (ДОСААФ) Центральна Комитедhээ.

Самофал Николай Ефимович — Рязанска областиин Старожиловска районой «Россия» колхозой колхознигуудhаа.

Шапиро Лев Борисович — Хабаровска хизаарай Еврейн автономито областиин коммунистическэ организациhаа.

Шнайде Фридрих Фридрихович — Алтайн хизаарай Славгородско районой Кировэй нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудhаа.

Щепетина Зинаида Михайловна — Московско областиин Ступинска районой малай үүлтэр hайжаруулха «Большое Алексеевское» гэжэ гүрэнэй заводой хүдэлмэришэд болон алба хаагшадhаа.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.
РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 1974 оной апрелиин 1.

ДУТАГДАЛАА УСАДХААД...

Оёорой совхозой Түбэй фермын hаалишад үнгэрэгшэ жэлдэ урдаа табиhан зорилгоёо гүйсэд дүүргэжэ шадаагүй. Ажахы хараалhан түсэб, даабаряа амжалтатайгаар дүүргэхын тула hаалишан бүхэнэй эрилтые гүйсэд хангаха ёhотой ааб даа. Ушарhан дутуу дундануud тухайнь эндэ тогтоё. Тус фермын hаалишад намартаа шэнэ байрада ороhон юм. Гарай хүсөөр хэгдэдэг зарим ажалые оньhон түхеэрэлгын ашаар бүтээдэг болоходоо одоол амархабди гэжэ тэндэхи hаалишад үнинhөө хойшо хэлсэдэг, шэнэ байрадаа хэзээ орохоёо хүлеэжэ ядадаг байhан юм. Удаанай хүлеэhэн байрадаа нүүжэ ерэхэдээ, hаалишад тиимэшье үни баярлаагүй гэжэ эндэ хэлэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, тодхогдоhон зарим түхеэрэлгэнүүдынь үшөө бэлэн бэшэ, худаг малтагдажа дүүрээгүй байhан. Ушар иимэhээ малшад үнеэдээ уhалхын тула 4 модоной газарта туужа абаашадаг байгаа. Дутуу түхеэрэгдэhэн байрада ороhоной гэмээр hү hаалинь эрид доошолhон юм. Хоёрдохи шалтагаанинь гэхэдэ, эгээл харюусалгатай үедэ hаагдажа байhан үнеэдые голодоhондо олоор гаргажа, тугаллаха гунжадаар hэлгээ.

Совхозой хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд тохёолдоhон бэрхэшээлээ дары усадхажа, hү hааляа дээшэлүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа табяа. Түбэй фермын оньhон түхеэрэлгэнүүдые дары хүдэлгэдэг болгохын тула тусхай бригада ажаллажа гараhан юм.

hаалишад үнгэрhэн жэлэйнгээ дүн гаргахадаа, байра байдалай тулюур дээрэhээ бэшэ, мүн хүн бүхэнэй даажа байhан ажалдаа харюусалга багатайгаар хандаhанай, ажалай журам hуладуулhанайл гэмээр иимэ шахардуу байдал тохёолдоо гэжэ хэлсэhэн, шэнэ жэлэй түрүүшын үдэрhөө оролдосотойгоор хүдэлжэ, урдаа табиhан зорилгоёо дүүргэхээр шиидэhэн юм.

Хэлэhэн үгээ бата хэрэгээр гэршэлхын тула hаалишан бүхэн үнгэрhэн хоёр hарын туршада оролдожо гараа гэжэ онсо тэмдэглэхэ шухала. Тус коллектив hү hааха февралиингаа түсэб 120 процент дүүргээ. hаалишад сүүдхын туршада 900 килограмм hү hаажа, бэлэдхэлэй пункт ябуулна. Тус фермын бэрхэ hаалишадай нэгэн А. А. Колодина харууhалжа байhан бүлэг үнеэдhээ үдэрэй туршада 95—100 килограмм hү hаажа, социалис уялгаяа холо үлүүлнэ. Мүн hаалишад М. Г. Дашиева, С. Б. Цыбикжапова, В. И. Крюкова гэгшэд hарынгаа түсэб 120—130 процент дүүргээд, мүнөөшье hайн үрэ дүн туйлажа байhаар.

hаамхай үнеэн бүридэ үдэрэй туршада 2 килограмм үбhэн, 10 килограмм силос, 4 килограмм жэжэ болотор хэршэгдэhэн hолоомо ууралда дэбтээжэ, талха таряанай зүйлтэй үгэхэhөө гадна, 15—20 килограмм бурдууг эдюулэгдэнэ.

Түбэй фермын олохон hаалишад энэ жэлдэ үнеэн бүриhөө 1900 килограмм hү hааха социалис уялгатай юм. Мүнөө үедэ hаалишад абаhан уялгаяа шэнэлээд, гүрэндэ hү худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб болзорhоо урид дүүргэхэ хараа зорилготойгоор ажаллана.

А. ЕЛИСЕЕВ.
Зэдын аймаг.

ТАСС-ай МЭДҮҮЛГЭ

Урда Вьетнамда бата бэхи, үнэн зүб амгалан байдал хангаха, национальна эблэрэлгэ туйлаха талаар шэглүүлэгдэhэн тодорхой дурадхалнуудтай мэдүүлгэ Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительство байгша оной мартын 22-то хээ hэн. Буудалдаа зогсоолгые хангахын, хаалтада байhан сэрэгэй ба граждан хүнүүдые сүлөөлхын, улад зондо демократическа эрхэ олгохын, национальна эблэрэлгын ба үгээ ойлголсолгын национальна совет байгуулхын, ёhотойл сүлөөтэ бүгэдэ ниитын hунгалта үнгэргэхын тула Урда Вьетнамай хоёр тала хамтаараа хэмжээнүүдые бэелүүлхэ зэргэтэй гээд мэдүүлгэ дотор дурадхагдана. Дай болюулха ба амгалан байдал hэргээхэ тухай Парижай хэлсээнэй гол шухала гуримуудта үндэhэлэн, хоорондоо нягта холбоотой хэмжээнүүдые бэелүүлхээр хараална. Тиихэдээ эдэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ тодорхой болзор мүн лэ хараалагдана.

Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын шэнэ дурадхалнуудые батаар дэмжэжэ байhанаа Вьетнамай Демократическа Республикын правительство мэдүүлээ.

РЮВ-эй Революционно саг зуурын правительствын шухала үүсхэлые совет нэрэ хүндэтэй түлөөлэгшэд ехэтэ hайшаан угтаа. Энэнь Урда Вьетнамай үргэн ниитэ арад зоной национальна аша туhада, бүхы Вьетнамда эб найрамдал хангаха хэрэгтэ бүрин харюусаха хүшэр бэрхэтэй асуудалнуудые бүтэмжэтэй hайнаар шиидхэхэ программа болоно гэжэ харанабди. Парижай хэлсээе тодо наринаар бэелүүлхын түлөө Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын, Вьетнамай Демократическа Республикын правительствын шууд сэхэ тэмсэлые совет хүнүүд, түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэндэл адли, халуунаар дэмжэн, сайгон захиргаан, тэрэниие дэмжэн тухирдаг гадаадын хүсэнүүд бодото байдалые зүбөөр ойлгожо, РЮВ-эй ВРП-гэй шэнэ дурадхалнуудта hайнаар хандаха эрилтэ табиба. Парижай хэлсээе бодото дээрэнь наринаар бэелүүлгэдэ, демократическа үндэhэ hуури дээрэ Вьетнамда бата эб найрамдал хангалгада нүлөөлхын тула Советскэ Союз өөрынгөө талаhаа шухала хэрэгтэй бүхы юумэ саашадаашье хэхэ байна.

hУНГУУЛИИН КОМИССИДА ТҮРҮҮШҮҮЛ ДЭБЖҮҮЛЭГДЭНЭ

Зүүн Сибириин технологическа институдай багшанарай коллективэй суглаан дээрэ СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведтэ hунгалта үнгэргэхэ Буряадай АССР-эй hунгуулиин комиссиин составта ажалшадай түлөөлэгшые дэбжүүлбэ.

Институдай ректор Д. Ш. Фроловой энэ суглаа нээhэнэй hүүлдэ парткомой секретарь Б. А. Балдаев июнь hара соо болохоёо байhан hунгалта тухай тобшохоноор хөөрэжэ үгөө.

Удаань химиин эрдэмэй кандидат, биохимиин кафедрын доцент В. Ж. Цыренов тэ үгэ үгтэжэ, институдайнгаа багшанарай коллективэй зүгhөө медицинын эрдэмэй доктор, биохимиин кафедрые даагша **Лидия Лукинична Хундановае** республикынгаа hунгуулиин комиссиин составта дэбжүүлнэб гэжэ мэдүүлээ. Лидия Лукинична хэжэ ябаhан хүдэлмэридөө хододоо амжалта туйлажа, медицинын эрдэмэй алтан жасада өөрынгөө хубитые оруулжал ябадаг хүн гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ.

Физикэ болон математикын эрдэмэй кандидат, физикын кафедрые даагша В. В. Мухаев, химиин эрдэмэй кандидат Н. А. Габидулина, химиин эрдэмэй кандидат Т. Е. Быкова гэгшэд үгэ хэлэжэ, нүхэр Хундановагай кандидатурые үнэн зүрхэнhөө дэмжэжэ байhанаа элишэлбэ.

Суглаан СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведтэ hунгалта үнгэргэхэ Буряадай АССР-эй hунгуулиин комиссиин бүридэлдэ нүхэр Л. Л. Хундановае нэгэн дуугаар дэбжүүлhэн тогтоол баталан абаба.

***

СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведтэ hунгалта үнгэргэхэ Буряадай АССР-эй hунгуулиин комиссиин составта ажалшадай түлөөлэгшэдые дэбжүүлгын суглаанууд республикымнай аймагуудаар, районуудаар боложо үргэлжэлhөөр.

Байгша оной апрелиин 1-дэ Худанай леспромхозой хүдэлмэришэд, алба хаагшад болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй hунгалтын урда тээхи хамтын суглаан болоhон байна. Тэрэ суглаанда хабаадагшад СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведтэ hунгалта үнгэргэхэ Буряадай АССР-эй hунгуулиин комиссиин бүридэлдэ предприятиингаа эрхим хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэн, модо шэрэдэг автомашинын жолоошон **Григорий Дмитриевич Васильевые** нэгэн дуугаар дэбжүүлбэ.

Тиихэдэ Сэлэнгын аймагай «Гусиноозерская» шахтын профсоюзай гэшүүдэй хамтын суглаан зарлагдажа, мүн энэ комиссиин составта шахтынгаа проходчик, ВЛКСМ-эй гэшүүн **Виктор Васильевич Ульяновые** дэбжүүлхэ гэhэн шиидхэбэри абаба.

Буряадай профсоюзуудай областной соведэй президиумэй заседани боложо, hунгуулиин комиссиин бүридэлдэ облпрофсоведэй президиумэй түрүүлэгшэ **Василий Иннокентьевич Титовые** дэбжүүлхэ гэhэн тогтоол абаа.

Бэшүүр тосхоной Ленинскэ дунда hургуулиин багшанар, алба хаагшад, техническэ хүдэлмэрилэгшэд hургуулиингаа директор **Зинаида Тихоновна Павловае** дээрэ хэлэгдэhэн комиссиин составта өөhэдынгөө зүгhөө түлөөлбэ.

***

Үсэгэлдэр ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэдэй, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй ба алба хаагшадай ниитын суглаан боложо, СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведтэ hунгалта үнгэргэхэ Буряадай АССР-эй hунгуулиин составта кандидадые дэбжүүлбэ.

Ниитын суглаан дээрэ hунгуулиин комиссиин составта тус заводой эрхим хүдэлмэришэн **Зинаида Александровна Столярова** нэгэн дуугаар дэбжүүлэгдэбэ.

СССР-эй оборонын министрэй ПРИКАЗ

1974 оной апрелиин 2. № 75 МОСКВА хото.

АЛБА ХЭХЭ БОЛЗОРОО ДҮҮРГЭhЭН СЭРЭГЭЙ АЛБА ХААГШАДЫЕ 1974 ОНОЙ МАЙ—ИЮНЬ СОО СССР-эй ЗЭБСЭГТЭ ХҮСЭНҮҮДhЭЭ ТАБИХА ТУХАЙ, МҮН СЭРЭГЭЙ БОДОТО АЛЬБАНДА ГРАЖДАНИНУУДЫЕ ЭЭЛЖЭЭТЭ ГУРИМААР ТАТАХА ТУХАЙ

«Бүтэдэ ниитын сэрэгэй уялга тухай» СССР-эй хуулитай зохилдуулан, захирна:

1. Сэрэгэй бодото алба хэхэ болзорынь 1974 оной июлиин 1 болотор дүүрэхэ сэрэгэй алба хаагшадые 1974 оной май—июнь соо Совет Армиин, Далайн Сэрэгэй Флодой, хилын харуулай ба дотоодын сэрэгүүдhээ запаста табиха.

2. Сэрэгэй алба хаагшадай запаста табигдаhантай дашарамдуулан, тус приказай нэгэдэхи пункттай зохилдуулан, албанда татагдаха үдэр хүрэтэр 18 наhатай болоhон, татагдаха болзоройнь хойшолуулагдахагүй гражданинуудые, тэрэшэлэн таталгын хойшолуулагдаhан болзорой дүүрэhэн, татагдаха аха наhанай гражданинуудые Совет Армиин, Далайн Сэрэгэй Флодой, хилын харуулай ба дотоодын сэрэгүүдэй бодото албанда татаха.

3. Энэ приказые бүхы ротонуудта, батарейнүүдтэ, эскадрилинуудта, корабльнуудта соносхохо.

СССР-эй оборонын министр, Советскэ Союзай Маршал А. ГРЕЧКО.

Республикамнай жэлhээ жэл бүри минеральна үтэгжүүлгэ ехээр абадаг боложо байна. Мүнөө жэлдэ тэрэ 116 мянган тоннодо хүрэхэ юм. Гансахан азотно үтэгжүүлгэ 64 мянга гаран тонно, фосфорно 31 мянга шахуу тонно абтаха хараатай.

Имэ ехэ үтэгжүүлгые зүбөөр хэрэглэхэ гээшэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэ, мэргэжэлтэ бүхэнэй, тарялан, сабшалан дээрэ ажалладаг хүн бүхэнэй харюусалга ехэтэй уялга мүн. Табан жэлэй энэ тодорхойл-

ГЕКТАР БҮРИҺӨӨ — БАЯН УРГАСА

ҮТЭГЖҮҮЛГЭ ЗҮБӨӨР ХЭРЭГЛЭХЭ

хы, дүрбэдэхи жэлдэ хараалагдаhан ехэ зорилгонуудаа бэелүүлхын тула энээндэ илангаяа ехэ анхаралтайгаар хандаха шухала.

Ерэжэ байгаа хабарай сагта хүрьhэн урдынхиhаа шииг ехэтэй байхаар хүлеэгдэнэ. Республикын олонхи аймагуудай газарай хүрьhэндэ (дээрэhээ метр хүрэтэр 100 миллиметрhээ ехэ шииг бии гэжэ гидрометеорологууд мэдээсэнэ. Энэмнай минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэдэ зохид боложо үгэнэ.

Зүгөөр үтэгжүүлгэнүүдые, илангаяа минеральна үтэгжүүлгэнүүдые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхын тула тэрэниие хэды шэнээн хэмжээтэйгээр, ямар болзорто, ямар аргаар оруулхаяа мэдэхэ хэрэгтэй. Мүн ямар бүридэлтэй хүрьhэн бэ, урда жэлынь ямар ургамал эндэ таригдаа hэм, мүнөө ямар эрилтэтэй ургамал таригдахань бэ гэжэ ойлгохо байна.

Манай республикын байгаалиин эрхэ байдалда минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые хэрэглэхэ технологи онсо өөрсэ илгаатай юм. Тэрэниие мэдэхэгүй hаа, үрэжүүлгэ үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэнь бэрхэтэй. Энэ ушарта ажахы бүхэндэ бии байгаа картограмма баримталха шухала. Тэрэнэй ёhoop лэ али полидо ямар үтэгжүүлгэ хэрэглэхэб, хэды шэнээн оруулхада зохид бэ гэжэ тодорхойлхо жэшээтэй.

Хабар тарилга хэхэ газараа намарhaa бэлдэдэг гээшэ aаб даа. Тиимэhээ үтэгжүүлгэ хүрьhэндэ намарhaa оруулагдадаг байха юм.

Теэд олохон ажахынуудта элдэб шалтагаанаар тэрэ намартаа хэгдээгүй байжа, хабартаа оруулагдаха болошоно.

Республикын ажахынуудта минеральна үтэгжүүлгэнүүдые тарялaнда оруулхадаа хүрьhэнэй хэр үрэжэлтэй, шиигтэй байhые харалсаха, ямар янзын хүрьhэн бэ, нютагай ямар онсо илгаатайб гэжэ мэдэхэ эрилтэтэй.

Буряад ороной хүрьhэндэ азот дутамаг, ургамалнууд минеральна үтэгжүүлгын азодой 70—90 процентыень хэрэглэдэг, үлөөшэнь угаагдашадаг байха юм. Тиимэhээ азотно үтэгжүүлгэ жэл бүри оруулагдадаг гээшэ.

Шэниисэ тариха газарта урда жэлынь ямаршье ургамал таригдаhан байг хамаагүй азотно үтэгжүүлгэ оруулхада hайн. Хүйтэн, хуурай хабарай болоо hаа, аммиачна селитрэ хэрэглэхэдэ ашагтай. Юуб гэхэдэ, энээндэ ургамалай бэлэхэнээр ашагламаар аммиачна ба нитратна азот элбэг байдаг шуу. Тиимэhээ бии байгаа аммиачна селитрые шэниисэ тариха газарта оруулха хэрэгтэй. Хүрьhэнэй үрэжэлые харалсажа байгаад, гектар бүридэ 30—60 килограмм азотно үтэгжүүлгэ хэрэглэмээр.

Обёос, ешмээн тариха үрэжэл багатай газарта гектарай 30—40 килограмм азот оруулхада болохо.

Мүн хабар таригдаха ургамалнуудай полидо гектарай 200—300 литр хүртэхөөр аммиачна уhа хүрьhэндэ шэнгээхэдэ үрэ ехэтэй байдаг.

Кукуруза тариха газарта аммиачна селитрэ оруулдаг үгы hаань, аммиачна уhа хэрэглэхэдэ зохид. Өөрынгөө биологическа илгаагаараа кукуруза манай эндэ зунай хоёрдохи хахадта ехээр ургадаг гээшэ. Тиимэhээ энэ үедэ азот хэрэглэхээр бэлэн болоод байдаг юм. Кукуруза тариха газарай хүрьhэндэ фосфор, кали хүсэд бии байбалнь, гансахан азотно үтэгжүүлгэ оруулдаг. Азот багатай байгаа hаань, гектарай 3—4 центнер аммиачна селитрэ гү, али 500—600 литр 25 процентнэ аммиачна уhа хэрэглэхэдэ зохид.

Азотно үтэгжүүлгые уhалагдадаг, мүн намарhaa хатаагдаhан газарта оруулхада ашаг үрэнь бүри дээшэлдэг.

Газарай хүрьhэндэ хэды шэнээн азот бииб гэhэн карта байдаггүй, юуб гэхэдэ сагай уларилай хубилхада, агротехническэ элдэб арга хэрэглэхэдэ тэрэнэй хэмжээн baһал хубилжа байдаг. Тиимэhээ тэрэниие ямаршье сагта хэрэглэжэ болохо, илангаяа фосфор багатай байбалнь, тэрэниие заабол фосфорно үтэгжүүлгэтэй холижо оруулхада hайн.

Азотно үтэгжүүлгые хэды хэмжээтэйгээр оруулхаяа тодорхойлходоо урда жэлынь ямар ургамал таригдаа hэм, газарай элдүүрилгэ ямар бэ гэжэ заабол харалсаха шухала. Намар эртэ хахалагдаhан намарай паар, hайнаар элдүүрилэгдэhэн хара паар болон пропашной ургамалнуудые тариhан газар дээрэ ургамалда хэрэгтэй азот нилээд дээгүүр байдаг. Энэ ушарта азотно үтэгжүүлгэ багаар хэрэглэгдэхэ жэшээтэй.

Фосфорно үтэгжүүлгэ республикын бүхы нютагуудта ургаса дээшэлүүлдэг гэжэ шэнжэлэгдэнхэй. Ургамалнууд хүрьhэндэ оруулагдаhан үтэгжүүлгын фосфорой 15—20 процентыень, хаа ганса ушарта 30—40 процентыень хэрэглэдэг байна. Бэшэ фосфорынь хүрьhэндэ үлэжэ, хойшодоо таригдаха ургамалда нүлөөлдэг, хүрьhэнэй үрэжэл дээшэлүүлдэг байха юм.

Хабартаа таригдаха ургамалнуудай полидо үрил болгогдоhон суперфосфадые үрэhэнтэй суганнь гектарай 10—15 килограмм үтэгжүүлгэ оруулхада эгээн зохид гээшэ. Фосфорно үтэгжүүлгые тарилгын урда тээ тарааха байбал, гектар бүридэ 45—60 килограмм хэрэглэхэдэ зохид.

Картограммын ёhoop газарай хүрьhэндэ фосфор бага, багашаг байбалнь, фосфрно үтэгжүүлгэ ехээр оруулагдадаг. Хэрбээ хүрьhэндэ фосфорой горитой бии hаань, тэрэниие багаханаар үрэhэ хүрөнгэтэй суг оруулаад, азотно үтэгжүүлгэ, заримдаа калийна үтэгжүүлгэ хэрэглэлсэдэг байна.

Туршалга хээд үзэхэдэ, фосфорно үтэгжүүлгые нэгэ газарта жэл бүри оруулхада ашаг үрэ ехэтэй бэшэ байшоо. Юуб гэхэдэ, энэ үтэгжүүлгэ нэгэ жэлээр hалагдаггүй гэжэ хэлээ hэм бшуубди.

Калийна үтэгжүүлгэ нэн түрүүн тэрээндэ дуратай ургамалнуудта — саахарай свёкло, хартаабха, овощ гэхэ мэтэ ургамалнуудта заабол азотно болон фосфорно үтэгжүүлгэнүүдтэй суг оруулдаг байха юм. Калийна үтэгжүүлгые амяарынь оруулхада ургаса биратай дээшэлүүлдэггүй.

Манай туршалга хээд үзэхэдэ, калийна үтэгжүүлгэ шэниисын ургасын дээшэлхэ бүри ехэ нүлөөтэй болодог. Гектар бүриhөө 25—30 центнер шэниисэ абтадаг газарта ургасыень бүри дээшэлүүлхын тула калийна үтэгжүүлгэ хэрэглэдэг юм. Юуб гэхэдэ, ургамалнууд түрүүшын ээлжээндэ хүрьhэндэ бии байhан кали хэрэглэдэг, тиигээд лэ калийна үтэгжүүлгэдэ ородог гуримтай гээшэ ха. Мүнөө үедэ хүрьhэндэ кали элбэг. Хэрбээ саашадаа жэл бүри баян ургаса абтадаг болоол hаа, калийна үтэгжүүлгэ хэрэгтэй болохо жэшээтэй. Энэ үтэгжүүлгые намарhaa хатаагдаhан, гол мүрэнэй захаархи доро газарта, мүн ойн боро хүрьhэтэй газарта хэрэглэхэдэ болохо.

Республикын агрохимическэ лабораториин болон колхоз, совхозуудай түрүүшүүлэй олон жэлэй дүй дүршэл дээрэhээ харахада, Буряад орондо минеральна үтэгжүүлгые бүхы ургамалнуудта, ямаршье хүрьhэндэ оруулхада ашаг үрэ ехэтэй гэжэ гэршэлжэ үгэнэ.

Азотно үтэгжүүлгые дунда зэргын хэмжээтэйгээр (гектарай 40—60 килограмм) оруулхада, ороohото ургамалнуудай ургаса гектарай 5—6,5 центнерээр, хартаабха — 40—50 центнерээр, кукурузын ногоон — 80 центнерээр дээшэлнэ.

Азотно, фосфорно үтэгжүүлгэнүүдые суг оруулхада, хабтаабхын, кукурузын урга са хоёр дахин дээшэлдэг, ороohото ургамалнуудай ургаса ехээр нэмэдэг байха юм.

Наг шэбхэ элдэб ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ хэрэгтэ айхабтар ехэ туhатай. Зүгөөр шэбхэ hайн шанартай байха ёhотой. Энээндэ манай республика дотор анхарал биратай табидаггүй.

Теэд газар тарялан эрхилэлгын хэмжээе хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй наг шэбхэдэ хэр зэргээр хандадагаар лэ сэгнэдэг гэжэ мартажа болохогүй.

Хабартаа хартаабха, овощ, кукуруза тариха газарта нэгшээгдэмэл шэбхэ, компост гаргажа, гүнзэгыгөөр хахалжархихада угаа hайн. Зарим шэбхэеэ паар болгогдохо газарта оруулжа болохо. Һайнаар бэлдэгдэhэн шэбхэ, компостые мүн хабар орой таригдаха ургамалнуудта, рассада hуулгаха газарта хэрэглэхэдэ зүйтэй.

Мүнөө үедэ манай орондошье, хилын саанашье азотно үтэгжүүлгэнүүдые хүрьhэндэ оруулхадаа алдуу гаргадаг, ехэхэн хубинь угаагдашадаг гү, али агаарта тарашадаг байха юм. Шэнжэлэлгэ хэхэдэ, энэ үтэгжүүлгые буруугаар хэрэглэхэдэ хахад хубинь хосордог байна.

Минеральна үтэгжүүлгэнүүдые иигэжэ ехээр алдахагүйн тула тэрэниие тараaха, шоройгоор булаха үе хоёрой хоорондохи сагые хороохо шухала.

Бүхы зүйлэй үтэгжүүлгэнүүдые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхынь тула хүрьhээ зохидоор элдүүрилхэ севооборотой ёhoop ургамалнуудаа тариха хэрэгтэй. Илангаяа хүдөө ажахын элдэб ургамалнуудые, элдэб сортнуудые шэлэжэ абахада hайн.

Тиимэhээ ажахы бүхэндэ наг шэбхэ зүбөөр суглуулха, хадагалха, минеральна үтэгжүүлгын складуудые түхеэрхэ, бүхы зүйлэй үтэгжүүлгэ зөөхэ, тээхэ, тарааха машинануудые худалдажа абаха, тэрэниие шэгнэжэ, наринаар бүридхэжэ байха эрилтэ табигдана. Тиигэбэл үтэгжүүлгэнүүд гээлтэ хоролтодо орохогүй, тарялан, сабшалан саг соогоо, hайнаар үтэгжүүлэгдэхэ, үтэгжүүлгын ашаг үрэ бүридхэхэ арга олгогдохо байна бшуу.

С. БЕКЕТОВ,
Буряадай агрохимлабораториие даагша, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат.

ПОЛИТИЧЕСКЭ ҺУРАЛСАЛ

ЛЕКЦИ, ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮДЫЕ ҮНГЭРГЭНЭ

Улаан-Үдын локомотиввагон заhабарилгын заводой шэрэм шудхалгын цехтэ Михаил Константинович Усольцев 27-дохи жэлээ хүдэлжэ байна. Түрүүн эндэ ороходоо, тоосоошоноор хүдэлжэ эхилhэн юм. Удаань энэ цехтээ экономистаар хүдэлжэ эхилhээр хори гаран жэл боложо байна.

Коммунист М. К. Усольцев үүсхэлтэй эдэбхитэй, ажалдаа абьяастай байhан туладаа цехэйнгээ партийна организациин секретаряар, профсоюзай комитедэй түрүүлэгшээр оло дахин hунгагдаhан юм. Энэ жэлдэ Михаил Константиновичта партийна бюро үзэл сурталай секторые даалгаhан байгаа.

Лекторнууд, политинформаторнууд болон агитаторнуудые ударидадаг, эдээндэ заабари зүбшэл үгэдэг, цехэйнгээ хүдэлмэриин үрэ дүн тухай тоо, баримтануудые тобшолжо эдээндээ үгэдэг юм. Мүн өөрөөшье бэрхэ лектор, пропагандист юм даа. Хэhэн хөөрэлдөөнүүдынь бодото байдалтай — цехэйнгээ ажал хэрэгтэй холбоотойгоор үнгэргэгдэдэг тула hонирхолтой, хүн зоной анхарал татадаг байна.

Экономист-лектор үдэр бүри цехэйнгээ бүхы участогуудай хүдэлмэришэдтэй уулзадаг, хөөрэлдэдэг юм. СССР-эй дээдын зургаанда болохоёо байгаа hунгалтада бэлэдхэл хэжэ эхилбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. К. Усольцев (баруун тээhээ хоёрдохи) хүдэлмэришэдтэйгөө хөөрэлдэжэ байна.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

ЭМНИГЫЕ ЭМЭЭЛЛЭГШЭ

Ородой хатарша үүлтэрэй үрээ мори эмэллэжэ унаhан залуушаг хүн хээрын hалхинтай урилдаhандал урагшаа шуумайн табилуулна. Энэ хүн хүнгэн автомобилиин ерэхые обёоромсоороо, жолоогоо татажа, хатаршаяа зогсооно.

Энеэбхилhэн зөөлэн шарайтай залуухан энэ нүхэрые харахада, ойро тойронхи дайдала бултыень ээзлhэн хүн ха даа гэжэ hанахаар. Хатарша хээрынь тогтожо ядан согсогоножо, хазаар даран урагшаа тэгүүлнэ. Мэндэ амараа андалдаhанай удаа, «адуун hүрэг hайн гү» гэжэ асуухада, шарайдань баяр баясхалангай тэмдэг орожо:

— Һайн даа, hайн даа гаан далантайл гээшэ, — гэжэ харюусана.

Энэмнай Захааминай Дүтэлүүрэй совхозой эрхим адуушан Федор Хандуев гээшэ. Федорой аба Буда Хандуев Үлэнтэ нютагтаа хамтын ажал эмхидхэлсэhэн, тэрэнэй түрүүлэгшээршье яhала хүдэлhэн, шанга эрилтэтэй хүн байhан тула хүбүүгээ багаhаань ажалда дадхааhан, «хүлынь дүрөөдэ, гарынь ганзагада» хүргэжэ, адуушан болгожо табяа.

Тэрээнhээ хойшо тэбхэр арбан жэл үнгэрбэ. Залуу адуушан Федор Будаевич Хандуев түрүүшээр ахамад адуушан Аюр Памаевич Дылыковтэй хүдэлжэ, хүбшын хүхэ ногоондо, хүйтэн булагай уhанда хүлэгүүдээ хүргэжэ, атар тарган арьбан далан нэмээхэ дүй дүршэлдэ hуралсаhан юм.

Уданшьегүй өөрөө бээе дааhан адуушан боложо, азарга адуу тушаажа абаа hэн. Түрүүшээр үсөөншэг. 18 толгой гүүнүүдые абаа hэн. Теэд жэл бүри hүрэгөө олошоруулхын тула залуу гүүнүүдые азаргада оруулжа, тоо толгойень нэмэээгээ. мүнөө 30 гаран гүүнүүдтэй, хамта дээрээ табяад адуутай болонхой.

Федор Будаевич унагадые май, июль hарануудай хоорондо абажа ходорхоор гүүнүүдээ ороондо оруулдаг юм. Энээнэй тула азаргаяа ёhотойл тарганаар барядаг. Хабар табимсаараа хээрэ обёос абаашажа үгэдэг гуримтай. Май hapahaa урагшаа гараhан унаган даараха, үхэхэшье гэжэ байхагүй. Ехэнхидээ июнь hарадал унага абадаг байна. Унагалха дүтэлhэн гүүнүүдые, илангаяа түрүүшынхеэ унагалха hаань, тусгаар баригдаhан хашаада оруулдаг юм. Адуунай байдаг Мэргэн, Шанаа, Һайхагта гэжэ газарнуудта тиимэ хашаанууд баригданхай. Унагалhан гүүнүүд 2—3 хоног хашаада байжа, тэжээл эдидэг, унаганиинь эхэеэ хүхэжэ дададаг байна.

— Зарим гүүнүүд, илангаяа түрүүшынхеэ унагалhан залуу гүүнүүд, хээрэ унагалбал, унагаяа орхёод ябашадаг ушар али олон үзэгдэдэг, — гэжэ адуушан хөөрэнэ. — Талада унташаhан унаган эхэhээ төөрибэл, ухаа алдажа түгшэжэ унатараа гүйдэг, hүүлээрнь үхэшэдэг юм.

Тиимэhээл Федор Будаевич хашаануудые барижа, унагадаа хүл дээрэнь гаргажа, бэлшээридэ табина. Энэ адуушан адуунайнгаа үбэлжэдэг, зуhадаг газарта гэр байра түхеэрэад, байраар байдаг юм. Үбэлдөө хүсэ hулатайшаг адуунда, илангаяа хабартаа унагалhан гүүнүүдтэ, азаргадаа эдюулхэ үбhэ өөрөө сабшажа бэлэдхэдэг зантай. Тиимэhээ Федор Хандуевай адуун тарган, жэл бүри гүүн бүриhөө унага абажа тэнжээнэ гэhэн hураг суу аймаг дотор таранхай.

Намар болоходо унагадые шэгнэхэдэнь, дунда зэргээр толгой бүринь 180—190 килограмм болодог. Гунан, үреэнүүд 350—370 килограммтайгаар илгагдадаг юм. Унагадай, үрээ моридой шэгнүүрые нэмээхын тула дабhа, хужараар хангаха, бэлшээри hайнтай газарта адуулха шухала гэжэ тоолодог.

Федор Хандуев 1972 ондо аймагай адуушадай хоорондо дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ илан гаража, «аймагай чемпионой» торгон лентэ үнэтэ бэлэгтэйгээр абаа hэн. СССР-эй 50 жэлэй, мүн Буряад оронойнгоо 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ hайн дүнгүүдые туйлажа, Хүндэлэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаа. Үнгэрhэн 1973 ондо hайн дүнгүүдые туйлаhанайнгаа түлөө «Ажалай габьяагай түлөө» медаляар шагнагданхай. Нэгэдэхи классай адуушан, коммунист Федор Будаевич Хандуев партида, совет арадта хандаhан КПСС-эй ЦК-гай Хандалгатай танилсаад, 9-дэхи табан жэлэй тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлдэнь гүүн бүриhөө унага абаха, унаган болгоной шэгнүүрые дунда зэргээр 200 килограммда хүргэхэ гэжэ оролдожо байна.

Энэнь 1974 ондо мал ажалай болон газар тарялангай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар бүхэроссин социалис мүрысөө эмхидхэхэ гэhэн КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолдо харюу болохо байна.

Д. АЮШЕЕВ,
манай корр.

ШАДАБАРИТА
ПРОПАГАНДИС

Партийна, комсомолой политическэ hуралсал шиидхэхы шатадаа оробо. Аймагай партийна организацида байгуулагдаhан 68 hургуулинуудта 1169 коммунист болон партийнабэшэ эдэбхитэд hуралсана. Һуралсалай хахад жэлэй дүн гаргахада, олонхи пропагандистнар хүндэтэй, харюусалгатай уялгаяа hайнаар дүүргэнэ гэжэ хэлэлтэй. Хэшээл бүхэн аймаг дотор нэгэ үдэр — понедельнигтэ — үдэшын 7 часhaa 9 час хүрэтэр үнгэргэгдэдэг. Энэ гурим партийна организацинуудта абдаргэнэгүй.

Партиин райкомой хүдэлмэрилэгшэд, райкомой гэшүүд понедельник бүхэндэ хэшээлнүүдэй ямар хэмжээндэ үнгэргэгдэhыень, программаяа хэр шудалжа байhыень байра дээрэнь ходо шалгажа, бодото туhаламжа үзүүлжэ байдаг. Эндэ элирүүлэгдэhэн дутагдалнууд КПСС-эй райкомой бюродо харагдадаг, зохихо хэмжээнүүд абтадаг.

Политическэ hуралсалай удха шанар, үүргэ ба тэрэнэй аша туhада партийна эрилтэтэйгээр, гүнзэгы мэдэрэлтэйгээр хандадаг хүн лэ пропагандистын уялгые мүнөөнэй эрилтэдэ харюусамаар дүүргэжэ шададаг байна. Тиимэhээ hургуулиин, семинарнуудые хүтэлбэрилхэ хүнүүдые шэлэн олохо, hургаха асуудалда ехэ анхарал хандуулhан байнабди. Пропагандистаар ажалаха хүнүүдэй политическэ эрдэмые харaада абахаhаа гадна, али бүхы талаhаань хаража үзэгдөө hэн. 68 пропагандистнарайнай 80 гаран процентнь дээдэ эрдэмтэй, энэ тушаалда олон жэлдэ хүдэлhэн, хэшээл бүхэнөө идейнотеоретическэ талаарнь удха түгэсөөр, ажабайдалай, ажахын урда табигдаhан зорилгонуудтай нягта холбоотойгоор үнгэргэдэг. Нэрлэбэл, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо Т. Д. Варфоломеев, «Знамя Ленина» колхоздо А. В. Чулкова, мал шахан таргалуулдаг hутайн совхоздо Т. С. Бармитова, «Эрдэм» совхоздо — К. П. Мезгина, «Коммунизм» колхоздо — С. Я. Варфоломеев, Мухар-Шэбэрэй дунда hургуулида — А. А. Буркова болон бусад ёhотойл пропагандист гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүрэмөөр ажалладаг. Тэдэнэр партийна даабаряа политическэ hуралсал хүтэлбэрилгөөр хизаарлангүй, хүн зоной дунда политическэ темэээр, уласхоорондын байдалаар лекци, элидхэлнүүдые уншадаг, хөөрэлдөө үнгэргэдэг юм.

Пропагандистнарай эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ, дүй дүршэлөө халан абалсаха hургуули байгуулагдаhан, hapa бүри сугларжа хөөрэлдэдэг заншалтай. Энээндэ партийна организациин секретарьнар хабаадалсадаг. Үзэhэн материалаа хүн бүхэндэ ойлгуулха, тоб гэмэтодоор хөөрэжэ үгэхэ талаар пропагандист бүхэн өөрын онол аргатай байдаг шуу. Тиимэhээ нэмэл хэшээл үнгэргэжэ, тэрээндэ пропагандистнарые уряад, hүүлдэнь дүй дүршэлөө халан абалсадаг болонхойбди. Имэ нэмэл хэшээл hаяар А. А. Бурковагай хүтэлбэрилдэг Мухар-Шэбэрэй дунда hургуулиин дэргэдэхи философиин

теоретическэ семинар
гэхөөр бэлэдхэлэй
ябуулагдажа байна.

Хэшээл үнгэргэхэ
пропагандист бүхэн
онол шадабаритай
жэ мэдэнэбди. Эндэ
таргалуулдаг hутайн
пропагандист Т. С. Б
тухай тобшохоноор
салнтэйб. Тамара С
экономист-бухгалтер
тэй хүн. Тэрэ хэдэн
hутайн совхоздо
таар хүдэлнэ, hурал
дайнгаа дунда хүндэт
хой. КПСС-эй обкомой
мой Хүндэлэлэй грам
та оло дахин хүртэ
Т. С. Бармитова
хидхэгдэhэн hургуул
номическа, эрдэмэй
суртал заана. Һурал
лэй эхинhээ хойшо
хэшээл таhалдаагүй,
маяа гүнзэгыгөөр
Тамара Сангаевнада
хүнүүд үзэhэн
гүнзэгыгөөр шудалж
ойлгожо абаhан юм
дынгөө үдэр бүри
нэбтэрүүлхые, абтаhан
циин үнэ сэн
арга боломжонуудые
заншалтай. Т. С. Б
заалгадаг хүнүүд
гууляараа али
Тиимэhээ пропаганд
материалаа хүн бүхэн
гуулхын тула хэшээ
дөө оролдосотойгоор

— Экономикын
далнуудые номой
шэ, хүн зоной хөөрэл
лэн дээрэ hонирхо
аймагай, совхозойнгоо
тоосоонуудай баримта
лэн хөөрэжэ үгэхэдэ,
ехэтэ hонирходог,
даан, өөhэдын hанам
халнууд орожо
гэжэ Тамара Сангаев
дэг. Жэшээнь, «Хүдөө
да техническэ дэбжэл
hэн темэ шудалхадаа
оньhожоруулагдаhан
байра совхоздоо бари
хала гэhэн дурадх
Тиихэдэ үйлэдбэри
үрэ дээшэлүүлхэ
нууд тушаа хөөрэлдэ
лоходо, гаргаша багат
шанартай мяха ехээр
худалдадаг болохы
хүн бүхэн даабан
рюусалгатайгаар ханд
лаа hайнаар харуу
тэжээлээ зүбөөр,
гаргашалха зэргэт
хонишон Ц. Б. Чи
радхал оруулhан бай

Олонхи пропаган
хэшээлнүүд дээрээ
дые уншадаг. Хари
Сангаевна шудалха
гол асуудалнуудые
жо, тайлбарилжа үгеэд,
литература уншаhаб,
ямар юумэндэ гол
хандуулхаб гэжэ
Удаань урда тээнь
материалаар, гэртэ
асуудалаар хөөрэлдө
дэг.

КПСС-эй райкомой
ганда ба агитациин
литическэ гэгээрэлэй
тэй хамта бэрхэ пропа
нарай дүршэл харуу
хай плакат гоё,
hан дээрэ hаяхан
гаад, пропагандист
эльгээгээ.

Ц. ЗАМБАЛ
КПСС-эй Мухар-Шэ
райкомой пропаганд
агитациин

ХАБАРАЙ ТАРИЛГА ЭХИЛЭЭ

Житомирой областиин олохон районуудта тарялан дээрэхи хабарай хүдэлмэри эхилэнхэй. Эндэхи хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд богони болзор соо хабарайнгаа тарилга үнгэргэжэ, ерэхэ намарай үндэр ургасын түлөө тэмсэнэ.

Емильчинскэ районой «Прогресс» колхозой улhа ургуулагшадай звено жэл бүри үндэр ургаса абадаг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: дүршэлтэй улhашан Полина Алексеевна Ляшугай звено улhа тарижа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

СССР-эй ВДНХ-да

НҮҮРҺЭШЭДЭЙ «ЗАЛУУРШАН»

Далай дээгүүр тамарагшадта харгыень заажа үгэдэг залуур гал бии ха юм даа. Тиихэдэ шахта соо газар малтахадаа, зүг шэглэлээ олоходонь, далай соохиhoo нилээд хүндэ. Нүүрhэшэдэй зам заадаг «Маяк-УН-1» улаан ногоон хоёр үнгөөр гэрэлтэдэг. Хэрбээ хоёр үнгын гэрэлтэн носожо байгаа hаа, газар малтагша шэглэлээ алдаагүй, зүб ябана гээшэ. Нэгэ гэрэлэйнь унтаржа, нүгөөдынь яларжа байгаа hаа, тэрэ замhaa хадуурhан болоно.

«Маяк» маркшейдерскэ юрын тэмдэгтэ гү, али шахтын ямар нэгэ бэхилэлгэдэ үлгэгдэдэг. Тэрэ 150 метр урагшаа 5 сантиметр хүрэтэр зүбөөр шэглэл заадаг. Гадна, «Маяк» ямаршье малталгада хэрэглэгдэхэ байна. Тэрэнэй хүдэлхэдэ зайн гал, трансформатор, кабель гэхэ мэтэ хэрэггүй.

«Угольная промышленность» гэhэн павильондо харуулагдажа байhан энэ приборые Новокузнецк «Юбилейный» шахтын маркшейдер В. Елгин бэлдэhэн байна.

ЭРДЭМЭЙ МЭДЭЭСЭЛ

1870—1871 онуудта болоhон франко-прусска дайнай үедэ хүреэлэлгэдэ ороhон Париж департаментнуудтайгаа холбоогүй үлэhэн байба. Гэбэшье удангүй холбоон байгуулагдаа hэн. Эртэ урдын хэлхеэ-холбооной аргые эдэнэр хэрэглэхэдээ, тэрэнээ шэнэлhэн байгаа. Гулабхаанууд ехэ хэмжээтэй, шэгнүүртэй саарhа холо газар абаашаха шадалгүй байгаа ха юм. Тиихэдэнь фотограф Дагрон эльгээгдэхэ материалнуудаа ехэ саарhан дээрэ барлаhанайнгаа удаа багахан фото-буулгабари хэхые дурадхаба. Тиигэжэ нэгэ гулабхаа 300 мянган тэмдэгтэй 20 хүрэтэр пленко Парижhaa футляр соо абаашадаг болоо.

Мүнөө фото болон киноаппаратурын нарижуулагдаhан үедэ библиотекэ, музей, эрдэм-шэнжэлэлгын зургаануудта багахан фильмүүд үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Тэрэнэй проектнэ институудта хайшан гэжэ хэрэглэгдэдэг тухай СССР-эй ВДНХ-гай «Машиностроение» гэhэн павильон соо эмхидхэгдэhэн тематическа выставкэ дээрэ харуулагдана. Эндэ харуулагдаhан аппаратураар буулгагданхай багахан хэмжээнэй фильмүүдэй зохидоор, аша үрэтэйгөөр хэрэглэгдэдэг байhые гэршэлнэ.

ТОН НАРЯАР...

Бусад элементнүүдэй бүридэлдэ алтанай гү, али мүнгэнэй холисые элирүүлхэ гээ hаа, эрдэмтэдэй «Сатурн» гэжэ нэрлэhэн прибор руу тэрэнээ табиха хэрэгтэй. Тэрэниие халаахада, материалай зарим хубинь хөөрэн дэгдэhэндэл үгы болошодог. Һүүлээрнь прибор электрическэ дохёонуудые үгэжэ, энэнь тусгаар бэшэгдэн абтадаг. Тэрээгээрнь тус бодос соо хэды шэнээн металлай байhаниинь элирүүлэгдэнэ.

Энэ прибор ганса алта элирүүлдэг бэшэ. Шэнгэн бодос соо байhан алюмини, түмэр платина, титан болон бусад олон элементнүүдые тэрэ оложо байна. СССР-эй ВДНХ-гай «Химическая промышленность» гэhэн павильон соо харуулагдажа байhан энэ прибор хэрэглэхэдэ орёо бэшэ, тон юрын юм.

АВТОМАТ АРГЫН АША ҮРЭ

Эртэ урдын Бухараhаа Ураал хүрэтэр газай сорго татагдана. Газлинска уурхайhaa дамжуулан асарагдаhан сэнхир түлишөөр Свердловск, Челябинск болон бусад хотонуудай промышленна предприятинууд хангагдана. Сүл губиин газай нөөсэhөө 78 миллион кубическа метр үнэтэ түлишэ абтана.

Энэ уурхай онсо илгаатай. Газарай нюрууhaa холо бэшэ байhан сэбэр газ химическэ промышленность хэрэглэгдэнэ. Газарай гүнзэгыhөө абтаhан газ элдэб холисотой. Тиимэhээ тэрэниие сэбэрлэхэ хэрэгтэй болодог.

«Дээдэ үеын» газ хатаагдадаг, харин газарай гүнзэгыhөө абтадагынь хатаагдахаhаа гадна, элдэб холисуудhaa сэбэрлэгдэнэ.

СССР-эй ВДНХ-гай «Газовая промышленность» гэhэн павильон соо Газлинай газые олзоборилон ашаглалга харуулагдана. Уурхайн үрэмдэгдэhэн 185 нүхэндэ, газ суглуулдаг юhэн пунктда автомат арга хэрэглэгдэдэг. Газ абаха, тэрэниие сэбэрлэхэ, дамжуулан эльгээхэ ажал бүрин автомадаар бүтээгдэдэг. Энэнь газ абалгада хүтэлдэг хүнүүдэй тоос хоёр зуугаар үсөөрүүлхэ арга олгоо. Иигэжэ жэлэй туршада хэдэн зуугаад мянган түхэриг алмагдана.

ХҮХЭ НОГООНОЙ ХИБЭС

Шэнээр баригдаhан гэрэй хажууда хоёрхон часай туршa соо зохидхон, дундаа аллей, зүргэ харгытай ногоон талмай бии болгожорхихо арга бии байна. Иимэ ногоон талмайтай болохолоороо, шэнээр баригдаhан гэр тад ондоо зохид гоё болошоно.

Теэд ямар аргаар иимэ гоё ногоон хибэс нэхэгдэшэнэб? Намаг газарта избёосхо, минеральна элдэб холисо оруулагдана. Һүүлээрнь ногоо тариха хэрэгтэй. Тэрэнь ургажа, үндэhэжэнэ. Тэрэ үндэhэниинь намаг газарта хаягдаhан үнөөхи избёосхо, минеральна элдэб холисотойгоор хүрмэлдэнэ. Тиихэлээрнь тэрэниие хуулажа абаад, элдэб янзаар хэhэг болгоходо хамаагүй.

Иимэ хэhэгүүд байрын гэрнүүдэй газаагуурхиие, саад сэсэрлигүүдые гоёохо. СССР-эй ВДНХ-гай «Угольная промышленность» гэhэн павильон соо нээгдэhэн экспозици тэрэнэй технологиие тайлбарилан харуулна.

(ТАСС).

ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй БАРИЛГЫН МАТЕРИАЛНУУДАЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИИН МИНИСТЕРСТВЫН ПРЕДПРИЯТИНУУД БОЛОН ЭМХИ ...ГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭ, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭ БА АЛБА ...АГШАДЫЕ СССР-эй ОРДЕН, МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

...973 оной түсэбүүдые ба ... социалис уялгануу... дүүргэхэ, үлүүлэн дүүр... хэрэгтэ амжалта туйла... түлөө иимэ хүнүү... шагнаха:

...БУРЯАДАЙ АССР-һээ

...ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНООР

...Власов Александр Ильи... — Тимлюйн цементын ... цементнэ тээрмын ...

...ДАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР

...даков Григорий Ва... — Улаан-Үдын ... заводой шэл татадаг ...нуудай машинист.

...ронкова Валентина ...внае — Улаан-Үдын ... заводой хүдэлмэри...

...ртина Маргарита Лео... — Улаан-Үдын ... заводой хүдэлмэришэн.

...банова Анна Данилов... — үйлэдбэриин «Бу...стройматериалы» нэгэдэ... Татаровай барилгын ...риалнуудай заводой ху...шэн.

...жаков Александр Пет... — Тимлюйн асбо... зүйлнүүдэй заво... хүдэлмэришэн.

...тров Владимир Ефимо... — Улаан-Үдын шэлэй ... шэл татадаг ... машинист.

...енев Степан Васильеви... — Тимлюйн цементын ... бригадир.

...расов Рудольф Дмит... — Тимлюйн цемен... заводой эрьелдэдэг ... машинист.

...ркина Аграфена Алек... үйлэдбэриин «...стройматериалы» нэ... Улаан-Үдын хирпи... хүдэлмэришэн.

...пунихин Николай Гри... — Тимлюйн ас... зүйлнүүдэй ... слесарьнуудай брига...

«...ЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРДЕНООР

...аньев Андрей Михайло... — Тимлюйн цементын ... парткомой секре...

...ашкин Владимир Фёдо... — Тимлюйн асбо... зүйлнүүдэй заво... шэн.

... Валентин Ва... — Тимлюйн ... заводой электромонтёр...

...хова Валентина Семе... — Тимлюйн цемен... нүүрһэнэй тээрэ... машинист.

...сюленко Виктор Семено... — Улаан-Үдын шэлэй ... экскаваторай маши...

...рин Игорь Матвеевичые — Улаан-Үдын шэлэй заводой фрезеровщик.

Климантович Александра Николаевнае — үйлэдбэриин «Бурятстройматериалы» нэгэдэлэй Татаровай барилгын материалнуудай заводой хүдэлмэришэн.

Коршунов Николай Егоровичые — Тимлюйн асбоцементнэ зүйлнүүдэй заводой халаанай начальник.

Лукьянов Михаил Александровичые — КПСС-эй Кабанскын райкомой секретарь.

Мелентьева Варвара Трофимовнае — Улаан-Үдын шэлэй заводой хүдэлмэришэн.

Пацкевич Юрий Васильевичые — Улаан-Үдын шэлэй заводой цехэй начальник.

Смородникова Нина Ивановнае — Тимлюйн асбоцементнэ зүйлнүүдэй заводой кранай машинист.

Танганов Валериан Петровичые — Улаан-Үдын шэлэй заводой шэл отолошо.

«АЖАЛАЙ ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Артеменко Валентина Николаевнае — Тимлюйн асбоцементнэ зүйлнүүдэй заводой кранай машинист.

Бурлаков Леонид Ивановичые — үйлэдбэриин «Бурятстройматериалы» нэгэдэлэй Улаан-Үдын силикатна хирпиисэй заводой экскаваторай машинист.

Калашников Николай Родионовичые — Улаан-Үдын шэлэй заводой шэл шанагша.

Кобылкина Екатерина Петровнае — Тимлюйн цементнэ заводой мастер.

Чимитова Ханда Будаевнае — Улаан-Үдын шэлэй заводой шэл отолошо.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Бухольцев Виктор Владимировичые — Тимлюйн цементнэ заводой кранай машинист.

Веселкова Пелагея Николаевнае — «Бурятстройматериалы» үйлэдбэриин нэгэдэлэй Татаровай барилгын материалнуудай заводой хүдэлмэришэн.

Манзаров Виктор Бубеевичые — үйлэдбэриин «Бурятстройматериалы» нэгэдэлэй Улаан-Үдын хирпиисэй заводой хүдэлмэришэн.

Рылев Иван Федоровичые — Тимлюйн цементнэ заводой хүдэлмэришэн.

Филева Екатерина Яковлевнае — Улаан-Үдын шэлэй заводой хүдэлмэришэн.

Чимитов Цыренжап Чимитовичые — үйлэдбэриин «Бурятстройматериалы» нэгэдэлэй Улаан-Үдын хирпиисэй заводой участогай начальник.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

...осква, Кремль. 1974 оной февралиин 28.

...Р-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй ЭЛЕКТРОТЕХНИЧЕСКЭ ПРОМЫШЛЕННОСТИИН МИНИСТЕРСТВЫН ПРЕДПРИЯТИНУУД БОЛОН ЭМХИ ...РГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭ, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭ БА АЛБА ...АГШАДЫЕ СССР-эй ОРДЕН, МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

...973 оной түсэбүүдые ба ... социалис уялгануу... дүүргэхэ, үлүүлэн дүүр... хэрэгтэ амжалта туйла... түлөө иимэ хүнүү... шагнаха:

...БУРЯАДАЙ АССР-һээ

...мофеев Меркурий Фё...чые — Улаан-Үдын ...ромашина» заводой ...мэришэн.

...АЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР

...черев Григорий Ми...чые — Улаан-Үдын ...ромашина» заводой ...дир.

... Григорий Павло...—Улаан-Үдын «Элект...шина» заводой директо...рлогшо.

...мбалов Бадматор Дул...чые — Улаан-Үдын ...ромашина» заводой ...дир.

«...ЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРДЕНООР

...деев Владимир Петро...—Улаан-Үдын «Электромашина» заводой электрослесарь.

Власов Виктор Егоровичые — Улаан-Үдын «Электромашина» заводой хэбшэн.

Гришина Ксения Григорьевнае—Улаан-Үдын «Электромашина» заводой хүдэлмэришэн.

«АЖАЛАЙ ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Ормонов Платон Данзановичые—Улаан-Үдын «Электромашина» заводой электрогагнууршан.

Степанова Любовь Павловнае—Улаан-Үдын «Электромашина» заводой слесарь-хабсаргагша.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Рымарев Герасим Федоровичые — Улаан-Үдын «Электромашина» заводой модошо дархан.

Фёдоров Михаил Андреевичые—Улаан-Үдын «Электромашина» заводой крановщик.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

...осква, Кремль. 1974 оной мартын 1.

...СР-эй Композиторнуудай холбооной V съезд

...СССР-эй Композиторнуудай холбооной V ... апрелиин 2-то ...лиин Ехэ ордон соо ...мэреэ эхилбэ. Гэрэ... делегадууд — бүхы ...она республиканууд... Гэрэһэн композитор... хүгжэм шэнжэлэг... — совет хүгжэмэй ...ствын гол шухала ...гонуудые зүбшэлхэ, ...ай жэлнүүдтэ хэһэн ... ябуулгынгаа дүн...дые согсолхо, ерээдүйн ...гонуудаа хараалха. ...лөөнэй 10 час. Нүхэд К. Т. Мазуровай, М. А. Сусловай, П. Н. Демичевэй, М. С. Соломенцевой президиумдэ ерэжэ һуухадань, сугларагшад халуунаар угтаба.

Композитор, Социалис Ажалай Герой Д. Д. Шостакович оролто үгэ хэлэжэ, съезд нээбэ.

Правлениин нэгэдэхи секретарь Т. Н. Хренников СССР-эй Композиторнуудай холбооной правлениин тоосоото элидхэл хээ.

(ТАСС).

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛЭЙ ҺУРГУУЛИ

Манай аймагай партийна организацинууд эрдэмэй туйлалтануудые ба түрүү ажалшадай дүй дүршэлые үргэнөөр шудалха ба нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ ехэхэн анхарал хандуулдаг юм.

Аймаг доторнай байдаг һаалишадай, мал адуулагшадай, хонишодой, механизаторнуудай түрүү дүй дүршэл шудалха һургуулинууд эмхидхэгдэнхэй.

Һаяхан ажахынуудай мал адуулагшад «50 лет Октября» колхоздо сугларжа, ээлжээтэ хэшээл үнгэргэбэд. Малшадай эндэ сугларжа, хэшээлээ үнгэргэһэн ушарынь юуб гэхэдэ, тус колхоз мяха ехээр үйлэдбэрилхэ талаар зарим тэды дүршэлтэй болоһон. Ойрын жэлнүүдтэ эндэхи малшад гүрэндэ тушаагдаха малаа үбэлэй туршада нэгэ байрада байлгажа, шахадаг болонхой. Мүн зундаашье мяханда үүсэлэгдэхэ шахамалнуудаа холын шэмэтэ ногоотой бэлшээринүүдтэ манажа, һайнаар таргалуулдаг, шэгнүүрыень дээшэлүүлдэг болоһон. Тус колхозой правлениин ба партокомой үүсхэлээр, үнгэрһэн жэлдэ Угаа-Харһан гэжэ һууринда 300 шахамалай байра баригдаһан юм. Энэнэй ашаар, колхоз гүрэндэ худалдаһан шахамал бүриингөө шэгнүүрые жэл бүри дээшэлүүлдэг, тарган мал гүрэндөө худалдадаг болонхой. Түрүү дүй дүршэлэй хэшээлдэ хабаадагшад ажахын түрүү үхэршэдэй нэгэн М. О. Арзухаевай ажалтайнь, хүдэлмэриинь эмхидхэлэй журамтай танилсаһан байна.

Тэрэнэй удаа аймгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин начальник нүхэр Д. С. Унжуев малшадай саашанхи зорилгонууд тушаа дэлгэрэнгыгээр хэлэжэ үгөө.

Хүндэ шэгнүүртэй мал гүрэндэ тушааха талаар «50 лет Октября» колхоздо ямар ажал хэгдэжэ байһан тухай ажахын түрүүлэгшэ нүхэр А. П. Налханов хэлээ.

Хүдөө ажахын управлениин ахамад зоотехник нүхэр В. Л. Манханов, ветврач нүхэр А. И. Целовальников гэгшэд тус хэшээл дээрэ адууһа малые зүбөөр эдеэлүүлхэ гуримууд ба залуу мал элдэб үбшэнһөө яажа һэргылхэб гэһэн асуудалнуудаар һонин элидхэлнүүдые хэбэд.

Малшадай дүй дүршэлөө андалдан хэлсэхэ хэрэгтэ «Коммунизм» колхозой түрүү үхэршэн М. Л. Актинов, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой зоотехник нүхэр Д. Б. Будаев, «Улаан Аха» колхозой түрүүлэгшэ нүхэр А. С. Галсанов болон бусад хабаадалсаба.

Аймагай ажахынууд олзо доходоо гол түлэб мяха үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаһаараа олодог гээшэ. Ушар иимэһээ адууһа малай тоо толгойень эрид олошоруулжа, гүрэндэ тарган мяха элбэг дэлбэгээр худалдаха, малайнгаа үүлтэрые һайжаруулха зорилго ажахы бүхэн табина. Эдэ зорилгонуудые бэелүүлхын тула үбһэ тэжээлэй найдамтай бааза байгуулха хэрэгтэ гол анхарал хандуулха зэргэтэй. Мүн мал ажалые ашаг үрэтэйгөөр эрхилхын тула томо томо гүүртэнүүд, фермэнүүдые эмхидхэжэ үйлэдбэриие тусхай шэглэлтэй болгохо шухала. Эдэ бүхы хүдэлмэриие эмхитэйгээр ябуулаад байбал, ажахы бүхэн һайн үүлтэрэй, мяхалиг үхэрнүүдые олоор үсхэбэрилхэ аргатай, эндэ ажаллажа байһан хүнүүдэй түлбэри гуримшуулагдаха болоно гэжэ элидхэлшэд, үгэ хэлэгшэдшье тэмдэглэбэд.

Тус хэшээл дээрэ партиин райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр П. Д. Марзаев, республикын хүдөө ажахын министерствын таһагые даагша нүхэр А. А. Сымбелов гэгшэд байлсажа, үгэ хэлээ.

Ц. ЦЫБДЕНОВ.

Ахын аймаг.

Ороной алишье зүг руу ошожо ябаһан поезднуудые графигһаань гээгдүүлэнгүй ябуулжа байха зорилго түмэр замай харгы заһабарилагшадай урда табигдадаг. Коммунист Н. И. Пешковой хүтэлбэрилдэг арбан долоодохи дистанциин хүдэлмэришэд ажал хэрэгтээ харюусалгатайгаар хандадаг юм. Эдэнэр даажа абаһан участогаа хододоо техническэ һайн харууһатай байлгадаг дээрэһээ бусад участогуудай дундаһаа түрүү һуури эзэлжэ ябана. Участогай мастер Н. И. Пешков түмэр замай транспорт дээрэ 40 гаран жэлэй туршада ажаллана. Үнгэрһэн энэ үе соо тэрэ юрын хүдэлмэришэнһөө бригадир, мастер болоторoo ургаһан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. И. Пешков (баруун гарһаа), бригадир Ф. Тымчук гэгшэд ажалдаа.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

ЛЕНИНЭЙ СОГСОЛОН ХАРУУЛАЛГЫН ТЕОРИ БА БУРЯАДАЙ ҮЛЬГЭР ТҮҮХЭ ШЭНЖЭЛЭЛГЫН ЗАРИМ АСУУДАЛНУУД

В. И. Ленинэй зохёолнууд дотор, илангаяа «Материализм ба эмпириокритицизм» гэжэ гүн удхата шэнжэлэлгэ соонь согсолон харуулалгын материалистическэ теори (теория отражения) найруулагдаһан байна. Энэ теори хадаа манай совет искусствын теоретическэ үндэһэ һууринь байха ёһотой. Тэрэ тоодо буряад үльгэр, түүхын искусствашье тус теоридо түшэглэжэ шэнжэлэгдэхэ ушартай байһаниинь ойлгосотой. Юундэб гэхэдэ, поэтическэ искусство гээшэ олониитын мэдэрэлэй нэгэ өөрсэ янзань байжа, бодото байдалые поэтическэ уран аргаар согсолон харуулха зэбсэг болодог.

Гэхэтэй хамта буряад үльгэр түүхэ шэнжэлһэн зарим эрдэмтэд үльгэрэй сюжет гээшэ огто хубилдаггүй, үльгэрэй текстнүүд заншаһан нэгэл түхэлтэй байдаг гэһэн эндүүтэй һанамжа хэлэһэн байдаг. Буряад үльгэрнүүд долоон галабта зохёогдоод, тэрэнһээ хойшонхи түүхын шатануудта шэнэ үльгэрнүүд зохёогдохоёо болиһон, шэнэ дүрэ образууд, удха баримтанууд тэдээн соо хэрэглэгдэхээ болинхой гэжэ тоолодог юм.

Манай совет монголшо, эрдэм ухаанай аха заха академик Б. Я. Владимирцовшье шэнэ үльгэр гээшые мүнөө хэншье өөрөө зохёожо шадахаяа болиһон, харин дүршэлтэй үльгэршэд зохидшооһон үльгэрөө миил сээжэлдээд лэ хэлэдэг байна гэһэн юм[1]).

Үльгэр түүхэнүүд болбол хубилхаяа болишоһон, нэгэл янзаараа тогтошоһон зүйлнүүд гэһэн энэ һанамжа хадаа метафизическэ үзэл баримталһан ябадал гэжэ харагдаха ушартай. Юундэб гэхэдэ, үльгэр түүхэнүүд тус арадай хүгжэлтын бодото түүхые харуулдаггүй, эдэбхитэй зохёохы зэбсэг бэшэ гэһэн хэбэртэйгээр ойлгохоор шуу.

Иимэ үзэл баримталдаг шэнжэлэгшэдэй һанамжын ёһоор, буряад үльгэрнүүд бэе бэеһээ ехэ илгаагүй, нэгэл адли байгуулгатай, һонигүй болошоһон, хэлэнэй нэгэл адли аргануудые хэрэглэдэг зохёолнууд мүн. Үльгэршэн бүхэнэй зохёохы ажалынь юугээр хизаарлагдадаг бэ гэхэдэ, тэдэнэр үльгэр соохи үйлэ ушаралнуудые үсөөрүүлдэг гү, али олошоруулдаг, тиихэдэ ямар нэгэн юрэнхы зураглалые баатарай эхэ нютаг, морин, тэрэнэй тулалдаан гэхэ мэтые харуулхада хэрэглэдэг гэнэ.

Урбан ошоһон монголшо эрдэмтэ Н. Н. Поппе гэдэг үльгэрнүүдэй адли зүйлынь тон олон гэжэ, эли бодо хэтэрүүлэн хэлэдэг байһан. Ямаршье үльгэр абаад, тэрээнһээ үндэһэлэн, юрэ бүхы үльгэрнүүдэй шэнжэ тухай хэлэжэ болохо юм гэжэ тэрэ буряад үльгэрэй уран гоё түхэл маягые хазагайруулан үгүүлдэг байба.

Мүн буряад үльгэрнүүд гээшэ арадай үльгэршэ дуушадай саг үргэлжын зохёохы ажалай үрэ бэшэ, харин эртэ урда бии болоһон үльгэрнүүдые миил сээжэлдэһэн ябадал мүн гэжэ тоолодог хүнүүдтэ дүтэрхы һанамжые А. И. Уланов «Буряадай үльгэр түүхэнүүдэй тодорхойлолго тушаа» гэһэн ном соогоо бэшэһэн байдаг. Тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор, эхирэд-булгадай үльгэрнүүд аяар нэгэдэхи мянган жэлэй дундуур, эхэнэр хүнүүдэй зонхилон байһан шатада бүрилдэн бии болоһон байна (номойнь 104 нюурта үзэ). Тэрээнһээ хойшо XVI зуун жэл болотор эхирэд-булгадай үльгэрнүүдтэ имагтал элдэб нэмэлтэ зүйлнүүд оруулагдадаг байһан, харин XVI—XVIII зуун жэлнүүдһээ хойшо шэнэ үльгэрнүүд зохёогдоогүй гэжэ А. И. Уланов баталан хэлэнэ (Номойнь 111 нюурта үзэ). Үльгэр гээшэ огто хүгжэдэггүй юумэн гэжэ А. И. Улановай ном соо хэлэгдэнэ гэнэ бэшэбди. Ушарынь хадаа автор эхирэд болон булгадай үльгэр түүхын хүгжэлтэдэ гурбан шата илгаруулна. Гэбэшье авторай зарим согсололтодонь методологическа шанартай зарим дутагдалнууд элитэ харагдана.

Үни галабта бии болоһон үльгэрнүүдэй сюжет огто хубилаагүй, харин нэмэлтэ зүйлнүүд лэ оруулагдадаг байгаа гэхэдээ, автор үльгэрэй диалектическэ ёһоор хубилдаг байһые үнэн дээрээ буруушаана гээшэ. Эхирэд- булгадай үльгэрэй хүгжэлтын гурбан шатань бээ бэеһээ ехэ илгаагүй юм гэжэ А. И. Уланов хэлэнэ. Эдэ бүхы шатануудта шэнэ үльгэрнүүд бии болоогүй, харин үнинэй байһан үльгэрнүүд зарим тэдыл хубилгагдаа гэнэ. Жэшээнь, гурбадахи шатын үедэ эхирэд-булгадай үльгэрнүүдтэ мал ажалай талаар нэмэлтэ зүйлнүүд оруулагдабашье, баатарнуудайнь үйлэ ябадалнууд хубилгагдаагүй юм ха (106 нюур).

Тиихэдэ үльгэрнүүдтэ шэнээр бии болоһон зүйлнүүд хадаа буряадай зүришэлдөөтэ ниитын ажабайдалһаа дулдыдан, үльгэрнүүд соо-һоо доторһоонь мүндэлһэн бэшэ, харин газаа талаһаа, холын нютаг оронуудһаа шэнэ удха баримта болон хуушан сюжедүүдые тэдээндэ оруулһан ябадал байһан шэнгеэр харуулагдана.

Үльгэрнүүдтэ аяар үни үнгэрһэн үе сагта болоһон үйлэ хэрэгүүд харуулагдана гэжэ хэлэхэдэ алдуутай юумэн үгы. Харин А. И. Уланов түүхын хожомой үенүүдтэ болоһон буряадай ниитын ажабайдалай ушар хэрэгүүд үльгэрнүүд соо харуулагданагүй шахуу гэжэ хэлэхэдээ эндүүрнэ. Юундэб гэхэдэ, эхэнэр хүнүүдэй зонхилон байһан үеын домогууд лэ үльгэр зохёохо үндэһэн һуури болоо юм гэнэ бшуу (Номойнь 102-дохи нюур).

А. И. Уланов буряад үльгэрнүүдэй хүгжэлтын диалектикые харуулха гэһэн зорилго өөрынгөө хүдэлмэри соо табяагүй гэжэ бидэ хараада абанабди. Теэд тэдэниие зарим тэдышье һаань түүхын талаар хараа хадаа, тэдэнэй хүгжэлтын диалектикые харуулжа байгаа. Юундэб гэхэдэ, диалектикэ гээшэмнай түүхэһээ эхи үндэһэтэй ха юм.

Буряад үльгэрнүүдэй гол удханъ эртэ урдын домогууд юм гэжэ хэлэхэдээ, А. И. Уланов тэрэ үльгэрнүүдэй социальна, үзэл сурталайнь удхые заримдаа хуушаруулжа, мүнөө үеын удха шанарыень балартуулна.

Тэрэнэй бэшэһэнэй ёһоор, үльгэрнүүд буряадуудай бэшэ, харин тэдэнэй «элинсэг хулинсагуудай» («шивэйнэр» гэжэ нэрэтэнэй) бүрилдэжэ эхилһэн үеые уран хурсаар харуулна. Эхирэд-булгадай үльгэрнүүдэй гол үзэлынь хадаа томо амитадтай, мангадхайнартай, тэдэнэй хүбүүдүүдтэй, аймшагтай могой, шоно, нохой, шубуун болон батагануудтай хэһэн тэмсэл болоно гэнэ. Теэд Аламжа-Мэргэн мэтэ арад зоной хэрэгэй түлөө тэмсэгшэ баатарнууд үльгэрнүүд соо бии ха юм.

Үльгэр зохёогшод болон тэрэниие сээжэдээ хадагалжа ябагшад социальна эрхэ байдалтай, бодото дэлхэйтэй нягта холбоотой гэжэ согсолон харуулалгын ленинскэ теориһоо дулдыдан гарана. Үльгэршэд гээшэ өөрынгөө үе сагай түрүү хүн, Эхэ орондоо, арад зондоо алба хэхэ гээшые гол зорилгоmин гэжэ тоолодог зохёолшонор байһан. Тиимэһээ хэршье үльгэрые хубилгахагүй гэжэ оролдоо һаа, өөрынгөө үеын эрилтэ зорилгые, арад зонойнгоо хүсэл эрмэлзэлые харуулангүй байжа шадахагүй юм. Өөһэдынгөө үе сагай бодото тодорхой социальна-политическэ байдалые харуулан, буряад үльгэршэд өөрсэ шэнэ сюжедүүдые, шэнэ дүрэ образуудые, социальна ехэ удха шанартай шэнэ зохёолнуудые поэтическэ абьяастайгаар, урматай бадаралтайгаар байгуулдаг байгаа.

Бодото байдал, арад зоной ажабайдал хадаал буряад арадай аман зохёолой гол үндэһэ һууринь, тэрэнэй поэтическэ дүрэ образуудай гол эшэ үндэһэниинь мүн. Эгээл тиимэһээ арадай аман зохёолые арад зоной ажабайдалһаа, общиествын хүгжэлтын тодорхой эрхэ нүхэсэлнүүдһээ таһалан хаража болохогүй. Гэтэр поэтическэ дүрэ образууд гээшэ үльгэршэнэй ой ухаанда «дээрэһээ заяагдадаг» юм гэһэн огто буруу һанамжанууд фольклористикада байһан юм. Жэшээнь, профессор Ц. Ж. Жамцарано ингэжэ бэшэһэн байдаг: «Нэгэ ехэ хүндэтэй, «урданай» үльгэршэн бөө (иимэ хоёр юумэ нэгэ доро шадаха хүнүүд үсөөн бэшэ дайралдадаг) Завин Заяханов гэжэ 80 наһатай үбгэнһөө нэгэ иимэ һанамжа бэшэжэ абаа һэм. Тэрэнэй мэдээсэһэнэй ёһоор, үльгэр гээшэ поэдтэ дээрэһээ заяагдадаг юм. Саяан уулын сэнхир хүхэ хяра дээгүүр хии абяан дуулдажа, жэгтэй һайхан үльгэр зэдэлжэ, хамниган үльгэршэн тэрэниень дуулажа, сээжэдээ хадуугаад, дэлхэйн зондо, тэрэ тоодо буряадшье үльгэршэдтэ хэлэжэ үгэһэн юм»[1]).

Энэ Завин Заяханов гэжэ бөөгэй һанамжые 1923 ондо Солбонэ Туяа (П. Дамбинов) тон эдэбхитэйгээр дэмжэһэн байна. Бөөнэрэй дуудалга, бөөлэлгэ хадаа буряад арадай аман зохёолой үндэһэн һуури гэжэ тоолоод, үбгэн бөөнэрнай «үрөөһэн хүлөөрөө үхэлэй ангагар нүхэнэй заха гэшхээд байхадаа, буряад аман зохёолой гоё һайханиие, поэзиень абажа ошохонь лэ» гэжэ тэрэ бэшэһэн байдаг.

Мүн Б. Барадин «Буряад-монголнуудай сценическэ искусствын асуудалнууд» гэһэн статья соогоо Солбонэ Туяатай үгэеэ нэгэдэн, бөөнэр гээшэ сэсэн мэргэн үгэ, тобшо һургаал болон тарнинуудые уран һайхан шүлэгөөр хэлэдэг[2]) гэжэ бэшэһэн, тиин бөөнэр хадаа юрэ буряад үндэһэн поэтическэ искусствын гайхамшаг ажалшад гээшэ гэһэн байна. Өөрын интеллигенцигүй, үзэг бэшэггүй арадта гансал бөөнэр хэлээ сэбэр һайханаар, уран аргануудтайнь абажа ябаһан зон юм гэжэ тэрэ сэхэ бэшэнэ.

Профессор Г. Д. Санжеев арадай аман зохёолые анхан үзэжэ эхилжэ байхадаа, «Хойто буряадуудай үльгэр түүхэнүүд» гэһэн хүдэлмэри бэшээд, тэрээн соогоо буряад үльгэрнүүдые «бөөнэрэй һайдууд зохёоһон юм» гэжэ бэшэһэн байна[1]).

---

[1]) Б. Владимирцов. Монгол-ойрадой үльгэр түүхэнүүд. П., 1923, 38—39 нюурта үзэ.

[1]) Ц. Ж. Жамцарано. Буряадуудай арадай аман зохёолнууд. П., 1918, XI нюур.

[2]) «Жизнь Бурятии». Верхнеудинск, 1924, № 6, 80 хуудаһан.

[1]) «Аламжи Мерген. Бурятский эпос». Академия, 1936, XIII хуудаһан.

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).

Арадай хиналтын булан

ЗЭМЭТЭН ХЭҺЭЭГДЭБЭ

Һаяхан Улаан-Үдын Советскэ районой арадай хиналтын комитедэй зүблөөн дээрэ зарим предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зэмээр гүрэнэй мүнгэнэй хайша хэрэгээр гаргашалагдадаг тухай шанга хөөрэлдөөн болобо.

Улаан-Үдын 3-дахи столоводо (директорынь И. Каленкин) үнгэрэгшэ жэлдэ түсэбөөр хараалагдаһанһаа 42836 түхэриг мүнгэн үлүү гаргашалагдаһан байна. Энэ столоводо модон хайрсагуудай эбдэрһэнһээ, хоролтодо ороһонһоо болоод, гурбан мянган түхэриг хии һалаа. Тиихэдэ электрын хүсэ гамнангүй хэрэглэһэнһээ 7, 7 мянган түхэриг үлүү түлэгдэбэ.

Нүхэр И. Калекинэй ударидажа байһан столоводо бусадшье дутуу дундануудэлирүүлэгдэжэ, Улаан-Үдын Советскэ районой арадай хиналтын комитедэй зүгһөө тэрээндэ зэмэ тохогдобо.

М. ХАЛБАЕВ,
Улаан-Үдын Советскэ районой арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ.

БАГШЫН СОЛО *зураглал*

Манай округто элдэб спортивна мүрысөөнүүд үнгэргэгдэдэг гээшэ. Тиин спортдо дуратайшуул, илангаяа барилдаанда дуратайшуул нюдэндөө шэлтэй, 50 тухай наһанай, маряатай, сэбэр сэхэ хүниие нэгэтэ бэшэ хараһан байха. Адаглаад харабал, тэрэ хүн мүрысөөнэй үедэ ехэнхидээ судьягай уялга дүүргэдэг.

Олонхи зон энэ хүниие һайн мэдэхэ, таниха байдаг. Мүрысөөнэй забһарлалгын үедэ:

— Сайн байна, Бадмажаб Юндунович! Нютагһаа хэзээ гарабат? — гэһэн ёһо хүндын үгэнүүдые дуулахат.

— Үсэгэлдэр хүбүүдээ мүрысөөндэ асаржа ерээ һэм. Эдэмни залуунууд. Тиигэбэшье арга шадабарияа гаргана аабза, — гэжэ тэрэ харюусаха. Эдээхэн хэдэн үгэнүүдһээ энэ хүн тренер байгаа алтай гэһэн бодол урдань мэдэхэтүй хүнэй зосоо түрэхэ. Спортын судья, тренер... Үшөө энэ хүндэ ямар нюуса юумэн бии ааб? Тайлбарилан хэлэбэл, тэрэ багша.

Энэ хүн урган бодожо ябаа үхибүүдэй сэдьхэл зүрхэндэ сэгнэшэгүй һайхан үрэһэ тариха гэжэ 20 гаран жэлэй туршада оролдон ябана.

«Байза! Үглөөдэр 4 хэшээлтэйб. Хэшээлнүүдэй һүүлээр хэшээлһээ гадуур һургуули дотор хэгдэхэ ажалай уридшалһан түсэб табихаб. Тэрээнээ һаядаа багшанарай совет дээрэ харуулха ха юмбиб. Үшөө юун бэлэй? Үдэшын 6 сагһаа столой теннисээр һорёо үнгэргэхэб. Һаядаа һурагшадай дунда теннисээр районой түрүү һууриин түлөө мүрысөөн үнгэргэгдэхэ ха юм. Түрүүшынхеэшье хабаадалсабал, амжалтатай бусадаг һаа, һайн байгаа... Тиихэдэ үдэшын 8 сагһаа политһуралсалай ээлжээтэ хэшээл. Эндэ хөөрэхэ асуудалаа дахин һайса хаража үзэхэ болоноб», — гэжэ тэрэ хүн бодомжолно. Энэ хүнэй нэгэ үдэрэй туршада бүтээхэ ажалынь иимэ. Харин тэрэ 20-ёод жэлэй туршада иимэрхүү бодолдо эзэлэгдэн, иимэрхүүл ажал бүтээн ябана. Иигэжэл ябахадаа, тэрэнэй сэдьхэл зүрхэн хананхай, урма зоригынь бадаранхай байна.

Һаял хори наһаяа алхажа ябаһан Бадмажаб хүбүүн 1940-өөд онуудай һүүл багаар Улаан-Үдын багшанарай дээдэ һургуулида орохоор мордоо һэн гэжэ нютаг зониинь, үетэн нүхэдынь мүнөө хэлсэдэг. Тэрэ үе сагай хүндэ хүшэрые үшөө дахин һануулалтагүйгөөр зон ойлгоно ёһотой. Институтдаа амжалтатай дүүргэһэнэйнь һүүлээр залуу багшые Хэжэнгын аймагта эльгээгээ һэн. Тэндэ тэрэ буряад, ород хэлэ заахаһаа гадна, 9-дэхи классай хүтэлбэрилэгшэ болобо. «Одоошье талаантай байһан хүм. Тусгаар бэрхэнүүд үхибүүд һурадаг һэн даа. 10-дахиие хуу бүгэдэ гэхээр «3» гэһэн сэгнэлтэгүйгөөр дүүргэһэн юм. Тиигэжэ һургуулиин эрхим багшанарай тоодо оролсошоо һэм», — гэжэ Бадмажаб Юндунович хөөрэдэг. Талаантай, тусгаар бэрхэнүүд... Тэрэ гансал үхибүүдэй бэлигтэй байһанһаа иимэ амжалта туйлажа, түрүү багшанарай тоодо ороо бэшэ, үхибүүдые һургахадаа, оролдосотой, урагшаа һанаатай байһан дээрэһээ иимэ дүн туйлаа бшуу.

Саашаа үдэр жэлнүүд хойно хойноһоо һубарилдан үнгэржэ, ажалай түрүүшын бэрхэшээлнүүд дабагдажа эхилээ бэлэй. Багша хүн гээшэ хэды олон жэлдэ хүдэлбэшье бүхы юумэ мэдэдэг болошобоб гэжэ огтолон хэлэдэггүй. Мүн иигэжэ Бадмажаб Юндунович хэлээгүй байха. Хэшээлдэ бэлэдхэхын түлөө хэды олон ном үзөө, ираа гээшэб!

Бадмажаб Юндунович 20-ёод жэлэй туршада округойнгоо олон һургуулинуудта багшалаа. Дүй дүршэлөөр баян, ажалдаа шударгы багша байһандаа тэрэ Догойн. Уртын һургуулинуудта директорээр хүдэлһэн байна. Эндэхи һургуулинуудай ажабайдал, һурагшадай мэдэсэ дээшэлүүлхын түлөө оролдоо.

Һүүлэй гурбан жэлэй туршада Бадмажаб Юндунович Могойтын районой арадай гэгээрэлэй таһагые даагшаар хүдэлһэн байна. Тиин тэрэнэй харюусалга бүри ехэ болоо һэн. Үдэр соогоо элдэб олон асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэй. Теэд тэрэ сүхэржэ байгаагүй. «Багша» гэһэн нангин нэрээ дээрэ үргэн, залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулалсан нэгэл жэгдээр хүдэлөө бшуу.

Бадмажаб Юндунович гансал һургуулиингаа хүдэлмэри намнаад, сүлөөтэй сагтаа һанаа амар һуудаггүй, физкультура болон спорт хүгжөөхэ хэрэгтэ эдэбхитэй оролсодог. Энэ хүн спортдо онсо өөрын шуналтай. Бадмажаб Юндунович хаанашье, ямаршье нютагта багшалаа хадаа үхибүүдые спортдо дуратайгаар һургахые оролдодог. Тэрэнэй һургаһан хэды олон хүбүүд, басагад мүнөө эрхим спортсменүүд болоо гээшэб!

1960 оной үеэр Зугаалайн дунда һургуулида столой теннис ехэ хүндэтэйдэ тоологдодог байһан юм. Тэрэ үеын зон газетын хуудаһануудта зугаалайнхидай теннисээр элдэб шатын мүрысөөнүүдтэ илажа гараһан тухайда уншаһан байха. Энэ илалта Бадмажаб Юндуновичай оролдолгоор туйлагдадаг байгаа гэжэ үшөө дахин һануулалтай. Тэрэнэй һургаһан хэды олон хүбүүд, басагад эрхимэй эрхим спортсменүүд болоо гээшэб! Зариманайнь нэрэнүүдые дурдабал: Добчин Батоев, Мүнхэ Гармаев, Даши Лхамажапов, Дулмажаб Тагарова болонод. Тон эрхимүүдынь: Цыцык Галданова, Дамба Дабаев хоёр 1960 ондо хүдөөгэй спортсменүүдэй дунда РСФСР-эй чемпионуудай нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Тус илалта Бадмажаб Юндуновичта һурагшадайнь эгээн эрхим бэлэг болоожо үгөө бшуу.

Удаань тэрэ Догойн һургуулиин директорээр томилогдоо һэн. Тиин эндэшье ажаллаха зуураа, хэшээлэй хажуугаар үхибүүдые спортдо һургаха ажал ябуулаа. Богонихон саг соо Догойн найман жэлэй һургуулиин спортсменүүдэй нэрэнүүд округ, область доторoo суурхажа эхилээ һэн. Столой теннис наадалгаар Дулмажаб Жимбаева РСФСР-эй чемпионка болоо. Харин Дамдинжаб Раднаев энэл мүрысөөндэ хоёрдохи һуури эзэлһэн байха юм. Бадмажаб Юндунович имагтал хүниие спортдо һургадаг бэлигтэй бэшэ, мүн эрхим спортсмен байһан юм. Тэрэ нэгэдэхи разрядай теннисист. Мүн арбаад гаран жэлэй саада тээ барилдаадшье туршаһан. Барилдаагаар хүдөөгэй бүхэшүүлэй дунда РСФСР-эй түрүү һууриин түлөө мүрысөөндэ хабаадалсаһан юм.

Бадмажаб Юндунович спорт хүгжөөхэ хэрэгтэ айхабтар ехэ хубитатай байһанайнгаа түлөө «Физическэ культурын отличник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэжэ, тусхай тэмдэгээр шагнагдаһан байна.

Мүн тэрэнэй үхибүүд спортдо дуратайнууд. Ехэ басаган Надинь Шэтын медицинскэ институтда һуралсана, столой теннисээр 1-дэхи разрядтай. Областиин түрүү һууриин түлөө мүрысөөндэ оло дахин илажа гараһан. Тэрэнэй дүү Даримма мүн лэ 1-дэхи разрядай наадашан. Мүнөө Владивостогой гүрэнэй университедтэ һурана. Тиихэдэ Баяр басаганиинь ябаганай урилдаагаар район доторoo эрхимүүдэй нэгэн юм.

Бадмажаб Юндуновичай номдо һургаһан үхибүүд айл бүлэ, аба эжынэр болон хойнууд, алишье нютагуудта ажаһуунад. Мүн заримаанииинь мүнөөшье үргэн дэлгэр Эхэ оронойнай элдэб хото городуудта һуранад. Эдэнэр хүн болохо эхин харгыень заажа үгэлсэһэн багша Бадмажаб Юндуновичта сэдьхэлэй сэгнэшэгүй баяр баясхалан хүргэн ябанад. Зүб даа, хүниие хүн болгохо гээшэ хүндын ехэ хүндэ мүн.

Б. ГАРМАЖАПОВ.

Ага нютаг.

ЛЕНИНЭЙ СОГСОЛОН ХАРУУЛАЛГЫН ТЕОРИ БА БУРЯАДАЙ ҮЛЬГЭР ТҮҮХЭ ШЭНЖЭЛЭЛГЫН ЗАРИМ АСУУДАЛНУУД

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта)

Хорин жэл шахуу үнгэрһэн хойно тус теорие дахинаа хаража үзэхэдөө, проф. Г. Д. Санжеев нигэжэ мэдүүлнэ: «Хэлэндэл адли мүн үльгэр түүхэнүүдшье эди шэдитэнэрэй, бөөнэрэй дунда бии болоһон юм гэһэн һанамжа 20 шахуу жэлэй урда манайшье литературада, тусхайлбал, зол буруулжа минии хүдэлмэри соо хэлэгдэһэн юм. Тэрэ үеын һанамжын ёһоор, буряад үльгэр түүхэнүүд ородуудай ерэхын урда тээ, XIV ба XVIII зуунуудай хоорондо бөөнэрэй һайдуудай дунда бии болоһон байгаа. «Кыштымууд» гэжэ нэрлэгдэдэг байһан Сибириин элдэб арадуудта буряадай удамаршад болон бөөнэрэй добтолон ородог байһан тэрэ үеын эрхэ байдалда үльгэрнүүд бии болоһон»[1]).

Үльгэр түүхэнүүдэй бөө уттай байһан тухай сэхэ бэшэ, тойруугааршье һаань, Г. О. Туденов дурдана: «Үльгэр гээшэ, барга буряад зоной һанадаг байһанай ёһоор, аман зохёолой юрын лэ нэгэ жанрынь бэшэ, газар дэлхэйһээ унги узууртай бэшэ, харин тэнгэриһээ заягдаһан болоно. Эгээл тиимэһээ буряад зон үльгэр түүхэнүүдые айхабтараар һайхашаан һүгэдэдэг шахуу байһан юм»[2]).

[1]) «О характере бурятского эпоса «Гэсэр». Улаан-Үдэ, 1953, II хууд.

[2]) Г. О. Туденов. «Бурятское стихосложение». Улаан-Үдэ, 35 хууд.

Иимэ болохолоороо, үльгэр түүхэнүүд гээшэ далда нюуса, эди шэдитэ уг гарбалтай юм гэһэн бодол буряад аман зохёол шэнжэлэгшэдэй дунда бүри совет үедэшье нилээд үргэнөөр дэлгэрэнги байгаа. Эдэнэй бододогой ёһоор, буряад үльгэр түүхэ зохёогшод хадаа шуһа мяхагүй, далда нюуса, эди шэдитэ хүнүүд мүн. Тэдэнэй юрын хүндэ обёорогдохогүй «хии абяаниинь» Саяан уулын орьёл дээгүүр зэдэлжэ, дура буляама һайхан үльгэрнүүд дуулдадаг.

Буряад үльгэр түүхын уг гарбалые нигэжэ ойлгоходо, үльгэр түүхын хүгжэлтые материалис ёһоор тайлбарилхын аргагүй байна. Юундэб гэхэдэ, иимэ ойлгосын ёһоор, үльгэр түүхэнүүд бодото дэлхэйтэй, олониитын ажабайдалтай холбоогүй болоно бшуу.

Тэрэ жэгтэй һайхан үльгэрнүүдые дууладаг абяан гээшэнь ямар нэгэн тодорхой түүхын эрхэ байдалай газаа тээ, ангиин тэмсэл болон ниитын харилсааһаа холо байдаг байна. Юун бэ гэхэдэ, тэрэ гайхамшаг дуушапоэдэй абяан гансал Саяанай орьёл дээгүүр бэшэ, харин общество дээрэ, арад зон дээрэ оршодог, ондоогоор хэлэхэдэ, эдээнһээ дулдыдангүй, тон амяараа байдаг, тиин социальна эрилтэнүүдтэ мэдэлээ үгэдэггүй, ажабайдалай эрилтэ хэрэглэмжые хайхардаггүй байна.

Согсолон харуулалгын материалис теори буряад үльгэр түүхэ бурхан шажанһаа уг гарбалтай гэһэн сурталые элишэлхэ, үльгэр түүхые социальна эрхэ байдалһаа, ангиин тэмсэлһээ таһалан амяарлажа байһыень харуулха арга олгоно. Энэ хуурмаг сурталай ёһоор, ажалша малша арад зон бэшэ, харин тэнгэриһээ «заяатай» бөөнүүд лэ буряадай аман зохёолой искусствын, үльгэр түүхэнүүдые хүгжөөн дэлгэрүүлнэ.

Үшөө нэгэ тогтожо хэлэхэ зүйл юун бэ гэхэдэ, зарим шэнжэлэгшэд буряад аман зохёолой бага жанрай зохёолнууд бөөгэй эльбэ тарнинуудһаа үг гарбалтай гэжэ харадаг байна. Жэшээнь, буряад арадай юрөөлнүүд өөрсэ янзын тарнинууд гээшэ, тэдэ юрэ бусын эди шэдитэ хүсэтэй, эртэ урда сагта бии болоһон зүйлнүүд гэжэ тоологдодог. Юрөөл гээшэ буряад бөөнэрэй тэнгэринүүдтэ хандаһан онсо өөрэ маани мэгзэм мэтээр заримдаа тайлбарилагдадаг.

Энэ хадаа мүн лэ алдуутай, буруу суртал мүн. Ушар юуб гэхэдэ, үнэн дээрээ юрөөлнүүд маани тарнинууд бэшэ, харин социальна харилсаануудһаа, ниитын түүхэтэ эрилтэ хэрэглэмжэһээ дулдыдан гараһан зүйлнүүд.

Арадай зарим аман зохёолнуудай юрэ бусын гайхамшаг удхатай байдагые, тэдээндэ фантази гээшын жэгтэй ехэ байдагые согсолон харуулалгын теори арсадаггүй. Тиихэһээ байха, фантази гээшэ гансал арадай аман зохёолдо бэшэ, мүн эрдэм наукадашье байдаг юм гэжэ мэдэрдэг.

Арадай аман зохёолдохи фантази зохёохы зорилготой байбал, бодото һайн үүргэ дүүргэдэг. Тиимэһээ арадай аман зохёол олон талатай бодото байдалые реалис ёһоор согсолон харуулхадаа, тэрэниие фотографи мэтэ миил буулгадаг бэшэ, харин орёо нарин аргаар харуулдаг юм. Энэ фантази болбол бодото байдалһаа эшэ үндэһэтэй, бодото байдал тухай эгээл үнэн зүб ойлголомжодо багаханшье һаа фантази байдаг гэһэн Ленинэй ажаглалтатай гүйсэд тааралдана.

Ушар тиимэһээ буряад арадай поэтическэ сэдьхэл ухаагаар байгуулагдаһан шэдитэ фантастическа дүрэ образууд хадаа эртэ урда сагай хүнүүдэй материалис ёһоор бодомжолдог байһанай элитэ шэнжэ тэмдэг мүн гэжэ тайлбарилагдаха ушартай. Үни галабта үнгэрһэн сагта хүнүүд агаараар ниидэдэг хэмэл шубуун тухай бодомжолдог, мүн самолёт-шубуу дархалдаг байгаал. Энээниие «Зургаан нүхэд» гэжэ арадай онтохон эли тодоор гэршэлнэ.

Буряадай шэдитэ онтохон болон үльгэр түүхэнүүд соо элдэб хүсэлдэшэгүй һанаашалга бодолнууд олон байдаг, хүнэй үйлэ хэрэгүүд үүлэнүүд соо, үнгэрхэдөө замбуулиндашье болодог. Жэшээнь, «Гэсэрэй» түрүүшын бүлэгүүдтэ баатарнуудайнь үйлэ хэрэгүүд замбуулинда болоно. Тэдэнэр хэршье юрэ бусын, тодо хурса шэнжэтэй байбашье, ажабайдалһаа абтаһан, үндэһөөрөө бодото байдалтай холбоотой бшуу.

Арад зоной байдалые, оршон тойронхи бодото байдалые зүбөөр харуулха гээшэ реалис шанарта арадай аман зохёолой үндэһэ һууринь мүн гэжэ согсолон харуулалгын ленинскэ теори туйлай хүсэтэйгөөр баталан гэршэлнэ. Тиихэдээ арадай аман зохёолые бодото байдалһаа таһалха гэһэн идеалис эстетикын эндүүтэ хуурмаг шанарые элишэлэн буруушаана.

И. БАТУДАЕВ,
философиин эрдэмэй кандидат.
М. ХАМАГАНОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор.

ЭРХИМ БҮХЭШҮҮЛ — суглуулагдамал командада

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай физическэ хүмүүжүүлгын кафедрын ахалагша багша, СССР-эй спортын мастер Валерий Иванов тэрээнтэй барилдахаар гараһан бүхэнүүдые торгоон, тогтоонгүй шүүжэ, баһал чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэнэ. СССР-эй спортын мастер, Тбилиси хотодо үнгэргэгдэһэн уласхоорондын барилдаанда тээсгэн хабаадалсажа, дүрбэдэхи һуури эзэлһэн, республикын һур харбаанай наадан дээрэ гурбан удаа эрхимэй эрхим чемпион болоһон Геннадий Манжуевта хүрэхэ бүхэ 74 килограммай шэгнүүртэн соо үгы байба. Мүнөө Буряадай хүдөө ажахын институдай физическэ хүмүүжүүлгын кафедрын багша Геннадий Манжуевай хүмүүжүүлһэн олон бүхэшүүл ороной «Урожай» бүлгэмэй бүхэшүүлэй дунда түрүү һууринуудые эзэлжэ ябадаг.

Спортын мастернууд Олег Алексеев, Равиль Валеев гэгшэд түрүүшын һууринуудые эзэлжэ чемпионой нэрэ зэргэдэ 82—90 килограммай шэгнүүртэн сооһоо хүртэнэ. Мүн 100, 100-һаа дээшэ шэгнүүртэнэй дундаһаа Лев Алексеев, Илья Гармаев, эгээл хүнгэн, хүнгэн, ... шэг бэетэй бүхэшүүл ... Дашанамжилов, Ча... Цырендоржиев гэгшэд ... мээр барилдажа, чем... дай нэрэ зэргэдэ ху... байна. Залуушуулай ... үнгэргэгдэһэн барил... Гулгенов, Арданов, ... нов, Сахаров, Бут... Цыденов, Новокре... гэгшэд шалгаржа, ... һууринуудые эзэлээ.

Мүрысөөнэй дүн ... да, республикын «Бу... ник» бүлгэмэйхид ... нуудай дунда түрүү ... эзэлһэн байна. «Ур... «Спартак» бүлгэмүүдэ... мандануд удаадахи ... нуудые эзэлээ. Мүры... түрүү һуури эзэлһэн ... нүүд республикын ... лагдамал командада ... Эдэнэр май һарада ... ровск хотодо эхилхэ ... Дурна зүгэй зоның ... сөөндэ хабаадалсаха б...

Б. ЦЫРЕМПИЛ...

«Труд» бүлгэмэй спортын зал соо дүрэ буляалдалгаар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн хоёр үдэрэй туршада болоо дүүрэбэ. «Урожай», «Буревестник», «Труд», «Спартак» бүлгэмүүд, республикын аймагуудһаа һайн бэлэдхэлтэй 150 гаран бүхэшүүл ерэжэ, энэ мүрысөөндэ хабаадалсаба.

Эрхимэй эрхим гэгдэһэн бүхэшүүлэй дунда хэдэн удаа республикын чемпионой, мүн зоно, федераци соогоо суурхаһан СССР-эй спортын мастернууд, мастерта кандидадууд, нэгэдэхи разрядтай болоһон бүхэшүүл олон байгаа. Жэшээнь, манай республикада дүрэ буляалдалгын барилдаа эмхидхэлсэһэн, республикымнай түрүүшын чемпион болоһон, спортын мастер Виктор Баймеев мүнөөдэр хүрэтэр барилдажа ябана. Тиихэдээ үнгэрэгшэ амаралтын үдэр республикын чемпионой лентээр арбан гурбадахяа шагнагдаа. Тэрэ иимэ наадандаа һүүлшынхеэ хабаадалсаа. Буряадай хүдөө ажахын институдай физическэ хүмүүжүүлгын кафедрые даагшаар хүдэлжэ ябаһан Виктор Васильевич баян дүй дүршэлөө залуу үетэндэ дамжуулан үгэхэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭР... Дүрэ буляалдалгаар ... ликын арбан гурба... чемпион болоһон ... Баймеев Зэдын аймаг... хэ Дугар Дымшеевтэй ... дажа байна. 2. Респуб... чемпионууд.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВА...

ТЕАТР

„ХҮСЭТЭ ШУУРГАН"

Театрта шэнэ зүжэг гарахань гэһэн хөөрэлдөөнэй болоходо, «Режиссерынь хэн бэ?» гэжэ нэн түрүүн хүнүүд асуудаг. Буянто Григорьевич Аюшин найруулан табиханы гэжэ дуулахадаа, хүнүүд, илангаяа театрта дуратайшуул шэнэ зүжэг харахаяа хүлеэжэ ядан байдаг ха.

Зүб даа. Буряадай АССР-эй арадай артист Б. Г. Аюшин эрхим һайнаар зүжэгүүдые найруулан табидаг гэжэ республика дотороо үнинэй мэдээжэ болонхой. Мүнөө Буянто Григорьевич гүрэнэй шангай лауреат Анатолий Софроновой «Хүсэтэ шуурган» гэһэн 3 үйлэтэй драма табижа, театрта дуратайшуулые баясуулба.

Далайн набтар эрьедэ һуурижаһан загаһашадай тосхондо болоһон үйлэ хэрэгүүд тус зүжэг дотор харуулагдана. Загаһашадай ажабайдал, тэдэнэй хүсэл эрмэлзэл элеэр дамжуулагдана. Далайн шуурганһаа үлүү ехэ хүсэтэй һалхи шуурган хүнүүдэй сэдьхэл бодол соо болоо ха. Гансал үбгэнэйнгөө түлөө бүхы наһаараа оролдоһон, бүхы хүсэеэ үбгэндөө зорюулһан, гэр соогоо ариг сэбэр, бэлэн эдеэ бэлдээд байха гээшэ бүхы наһанайнь хэрэг мэтээр ойлгоһон Жениин образ хайратайшье шэнги. Дунда наһанай энэ эхэнэрэй түхэл шарайе залуу артистка Д. Жапхандаева яһала һайнаар харуулха гэжэ оролдоо.

Наһажаал хүнүүдэй рольнуудта гол түлэб залуу артистнар наадаа. Артистка Л. Егорова һайнаар наададаг гэжэ үнинэй мэдээжэ болонхой. Ольга Чернобривцевагай образые ёһотой һайнаар харуулжа шадаһаниинь залуу артисткын ехэхэн түйлалта болоно.

Соёлой институт дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр театрта түрүүшынгээ сезон хүдэлмэрилжэ байһан Жамьян Цыденов театрта дуратайшуулай анхарал дура буляажа эхилэнхэй. «Прошлым летом в Чулимске» гэһэн зүжэгтэ Помигаловай роль эрхим һайнаар наадаа бэлэй. Тэрээнһээ хойшо зүжэг харагшад Жамьян Цыденов ямар роль наадахань ааб гэжэ һонирхон хүлеэдэг болонхой. Мүнөө залуу артист Чакан Емельян Артемьевич гэжэ үбгэнэй роль наадаба. Бага зэргэ «бариха» дуратай, хошоон зугааша үбгэнэй түхэл шарай һайнаар харуулаа. Гэбэшье зарим газарта гүйсэдхэһэн ролёо дан үлүү ехээр «үбгэрүүлхээ» һанаһа гү гээд һанамаар. Зүгөөр залуу хүндэ наһатай хүниие наадахань угаа хүшэр хүндэ гэжэ хэндэшье мэдээжэ.

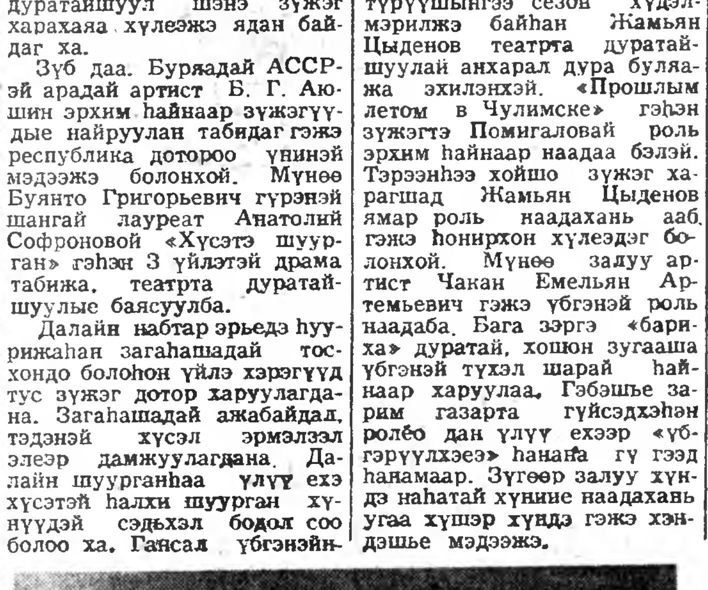
Березин Григорий Васильевич. Хожомдоһон дураһаа зобошоһон «золтойшье, золгүйшье» болоһон энэ хүнэй рольдо республиканска шангай лауреат М. Жапхандаев наадаа. Бадарган шэрүүншэг зантайшье һаа, колхозойнгоо түлөө, колхознигуудайнгаа ажабайдал һайжаруулхын түлөө оролдожо ябаһан Березинэй ажабайдалда болоһон хубилалтануудые, тэрэнэй сэдьхэлэй байдалые хүнэй үнэншэмөөр артист харуулжа шадаа. Үнинэй мэдээжэ, олоной дура сэдьхэл үни хада буляаһан артистнар, Буряадай АССР-эй арадай артист Б. Аюшин райкомой секретарь Хоменкын, Буряадай АССР-эй габьяата артистка С. Уладаева Анна Алексеевна Ермаковагай, А. В. Нечкина наһажаал эхэнэр Синицынагай рольнуудые наадажа, геройнуудайнгаа образуудые тобойсо харуулаа. Хоменкын хүбүүн Иванай, Березинэй басаган Анютын рольнуудые залуу артистнар К. Мункуев, Ц. Базарон гэгшэд наадаа.

Загаһа хулуугаад, харуулшадта баригдажа, сүүдтэ орохо болоходоо, колхозһоо гаргуулһаншье һаа, түрүүлэгшые туһалыш гэжэ хандаһан загаһашан Дудко тэрэнэй арсахадань, Чернобривцеватай холбоотойень һамгандань дуулгаха гэжэ һэдэнэ. Мүнгэнэй түлөө ябадаг хүнэй рольдо артист Б. Будаев һайнаар наадаа.

Мүнөө үеын загаһашадай ажабайдал, тэдэнэй сэдьхэл бодолые үнэн зүбөөр харуулха гэжэ театрай коллектив ехэ оролдолго гаргаа. Богонихон саг соо энэ ехэ һонирхолтой, орёо зүжэгые тэдэнэр бэлэдхэн харуулжа шадаа. Эндэ найруулан табигша Б. Аюшин айхабтар ехэ хүдэлмэри хээ. Тэрэ өөрөө энэ зүжэгые уһан буряад хэлэндэ оршуулаа.

Уран зурааша В. В. Тевелев тус зүжэгые урлан шэмэглээ. Загаһашан айлай газаахи байдал зүбөөр харуулаатай. Хүшэгын нээгдэхэдэ, хатаагдажа байһан гүльмэ болоод бусадшье зүйлнүүдые харахадаа, загаһашад тухай зүжэг ха юм гэжэ гансата мэдэнэбди.

Б. БАТОЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Зүүн гарһаа Чакан — Ж. Цыденов, Дуся абгай — А. В. Нечкина. 2. Евгения Федоровна — Д. Жапхандаева, Анюта — Ц. Базарон.
К. МУНКУЕВАЙ фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Газар һайжаруулха габшагай хоёр һара — суглуулбари». Апрелиин 20-до — Бүхэсоюзна коммунис субботник. СССР-эй Верховно Совсдэй һунгалтые уггуулан.

Хоёрдохи хуудаһанда: Партийна ажабайдалай хронико. «Шухала зорилго» — Л. Шигинагай статья. «Ойн харуулда» — В. Николаевай статья.

Гурбадахи хуудаһанда: «Хани барисаанай ёһо гуримаар» — Р. Цыбиковэй статья. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Спортын һонин.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 18.00 — Дамжуулгын программа. 18.05 — Телевизионно һонин. 18.25 — Буряадай телевидениин ба радиогой арадай инструментнүүдэй оркестрэй концерт.

«Орбита». 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — Боксоор СССР-эй чемпионат. Һүүлшын туланлдаан. Ижевскһээ дамжуулга. 20.10 — СССР-тэ Польшын соёлой үдэрнүүдэй нээлгын баяр ёһолол. Съезднүүдэй Кремлиин Ордонһоо дамжуулга.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 19.05 — «Скуки ради» — уран һайханай фильм. 20.25 — Концерт.

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай үүлэтэйшэг байха. Байгал шадар бага зэргэ саһан орохо. Баруун тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Температура 1 градус хүйтэнһөө 4 градус дулаан, хойто аймагуудаар, Байгал шадар 0—5 градус хүйтэн, Улаан-Үдэдэ һүниндөө 6—8 градус хүйтэн, үдэртөө 1—3 градус дулаан болохоор хүлеэгдэнэ.

ХИЛЫН СААНАҺАА

РАБАТ

Хани ёһоной оршон байдалда

ТАСС

Комитедэй түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Г. А. Жуков түрүүтэй Эб найрамдал хамгаалха совет комитедэй делегаци хани ёһоной албанай хэрэгээр Мароккодо ерэбэ.

Совет делегаци орон соогуурнь ябажа, Эб найрамдал хамгаалха мароккан комитедэй түлөөлэгшэдтэй, ороной элдэб политическэ партинуудай, ниитын эмхинүүдэй гэшүүдтэй уулзажа хөөрэлдэһэн байгаа.

Делегаци «Марокко — СССР» гэжэ хани барисаанай нэгэдэлэй, Мароккын ажалай союзай хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа хөөрэлдөө. Эдэ хөөрэлдөөнүүдэй үедэ уласхоорондын гол шухала асуудалнууд, эдэнэй дунда Дүтын Зүүн зүгтэхи байдал, мүн совет-мароккан харилсаа холбоо хүгжөөхэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Империализмда, колониализмда эсэргүү, шахардуу байдал һуларуулхын ба дэлхэй дээрэ амгалан байдал хангахын түлөө тэмсэдэг национальна бүхы хүсэнүүдэй нэгэдэл бэхижүүлхэ шухала гэжэ хөөрэлдөөнүүдэй үедэ тэмдэглэгдэбэ.

ДЭЛХЭЙН ГАЗЕТЭНҮҮД ЮУН ТУХАЙ БЭШЭНЭБ?

КПСС-эй XXIV съездын гурбан жэлэй ойе дэлхэйн түрүү үзэлтэй хэблэл үргэнөөр тэмдэглэхэдээ, съезд дээрэ һайшаагдаһан эб найрамдалта программа уласхоорондын байдалда һайнаар нүлөөлнэ гэжэ элирхэйлэн мэдүүлнэ. Энэ программаяа Советскэ Союзай шууд сэхээр, эдэбхитэйгээр бэелүүлһэнэй ашаар уласхоорондын оршон байдалые һайжаруулха хэрэгтэ гайхамшагта амжалтанууд туйлагдаа гээд Братиславын «Правда» газетэ бэшэнэ. «Социалис хани нэгэдэлтэ гүрэнүүдэй политическэ эдэбхиие хүтэлбэрилэн элсүүлхэ гээшэ бүхы дэлхэй дээрэ боложо байһан хүгжэлтэ дэбжэлтын онсо шухала нүхэсэл, Советскэ Союзай Коммунис партиин XXIV съездын абаһан эб найрамдалта программын хүсэн түгэс, бодото байдалда бэелжэ байһыень батаар элирхэйлһэн гэршэ тэмдэг болоһониинь дамжаггүй», — гэжэ газетэ тэмдэглэнэ. «Үнгэрһэн гурбан жэлэй турша соо болоһон үйлэ хэрэгүүд КПСС-эй XXIV съезд дээрэ абтаһан программын бодотоор бэелжэ байһые, эб найрамдал бэхижүүлхэ, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе амжалтатайгаар хүгжөөхэ хэрэгтэ тэрэнэй аша үрэтэйгөөр нүлөөлһые гэршэлнэ», — гэжэ Индиин «Пэтриот» газетэ бэшэнэ.

Урда Вьетнамда үнэн зүб, бата бэхи эб найрамдал хангахын, национальна эблэрэлгэ туйлахын тула Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын оруулһан тодорхой дурадхалнуудые Советскэ Союзай дэмжэжэ байһан тухай ТАСС-ай мэдүүлгэдэ гадаадын хэблэл гол анхаралаа хандуулна. Сайгон захиргаан, тэрэниие дэмжэн тухиржа байдаг гадаадын хүсэнүүд бодото байдалые зүбөөр ойлгожо, РЮВ-эй ВРП-гэй шэнэ дурадхалнуудта бүтэмжэтэй һайнаар хандаха эрилтэ совет хүнүүд табина гээд газетэнүүд тэмдэглэнэ. Болгариин газетэнүүд ТАСС-ай мэдүүлгые тунхаглахадаа, вьетнам арадай тэмсэлые СССР дэмжэхэ зуураа, демократическа үндэһэ һуури дээрэ Вьетнамда амгалан байдал һэргээхэ эрилтэ табина гэбэ.

Лондоной газетэнүүд Ольстертохи байдалай улам шахардуу шанга боложо байһан тухай тунхаглахадаа, үнгэрһэн неделиин һүүл багта тэндэ табан хүн алуулаа, хэдэн арбаад хүн шархатаа гэжэ бэшэнэ. Ольстерто «бүри хэсүү шэрүүн шэнэ хэмжээнүүдые» абахаар Англиин правительствын хүсэжэ байһые «Дейли мэил» газетэ тэмдэглэнэ. Хашалта харшалалтануудаа улам шангадхажа, Хойто Ирландидахи байдалые заһаруулан шиидхэхэ гэһэн урдын консервативна правительствын һэдэлгэнүүд буруу һүрэһэн байгаа гэжэ «Морнинг стар» газетэ түрүү бэшэг соогоо мэдээсэнэ. Тиимэһээ «консерваторнуудай бэелүүлдэг политикаһаа хазагайржа, Британиин сэрэгүүдэй хашалта харшалалтануудые, хардалга мүрдэлгэнүүдые болиулха» шухала.

Израильда 700 миллион долларой сэрэгэй нэмэлтэ туһаламжа үзүүлхые Америкын Холбоото Штадууд һанаашална гээд «Нью-Йорк таймс» газетын Вашингтондо байдаг корреспондент мэдээсэнэ.

(ТАСС).

ДЕЛИ

И. Гандиин хэлэһэн үгэ

ТАСС

Апрель һарын эхеэр Делидэ үнгэргэгдэхэ Индиин, Бангладешэй, Пакистанай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй гурбан талын хөөрэлдөөнүүд гурбан ороной хоорондохи гуримшуулагдаагүй асуудалнуудые шиидхэхэ арга олгохо, Урда Азида бата бэхи амгалан байдал хангалгада нүлөөлхэ, гээд этигэн найдажа байһанаа Индиин премьер-министр Индира Ганди мэдүүлээ. Трипура штадай гол хото — Агарталда үнгэргэгдэһэн митинг дээрэ хэлэхэдээ, эдэ асуудалнуудые гурбан орон шиидхэдэ, арад зонойнгоо байдал һайжаруулха үндэһэн ... хала асуудалда бүхы ... шадалаа элсүүлжэ шад... байна гэжэ тэмдэглэбэ.

Индиин дотоодын поли... ческэ, экономическа бай... тухай хэлэхэдээ, өөһэд... гөө харата ябуулгануу... бэелүүлхын тула орон... тор тохёолдоһон бэрхэш... түбэг һамбаашалхые һэд... дэг хархис хүсэнүүдые эр... буруушаажа байһанаа Ганди мэдүүлээ.

БАНГКОК

Камбоджодохи байлдаанууд

ТАСС

Хоёр долоон хоногой урда тээ патриодуудай эзэлһэн Удонг хото шадар сүлөөрэлгын хүсэнүүдэй ба пномпениин захиргаанай сэрэгүүдэй хоорондо шанга тулалдаанууд боложо байна гээд Камбоджоһоо мэдээсэнэ. Али бүхы аргаар тэсэжэ гараха гэһэн захиралта пномпениин захиргаанай толгойлогшо Лон Нолой үгөөшье һаань, бүхы һэдэлгэнүүдынь буруу һүрэнэ. Хархис сэрэгүүдэй добтолгонуудые тэхэрюулэн, сүлөөрэлгын хүсэнүүд өөһэдөө шанга сохилто хэжэ, дайсаниие үлдэн намнаа.

Ниислэл хотоһоо зүүнхойгуур 8 километртэ байдаг Меконг мүрэнэй зүүн бэедэхи Прекампилда, Преклуонгдо эшээлһэн дайсанай бэхилэлгэнүүдтэ патриодууд добтолбо.

ВАШИНГТОН

САЙГОН ЗАХИРГААНИИЕ ДЭМЖЭНЭ

ТАСС

Сэрэгэй, экономич... политическэ талаарнь С... гониие дэмжэлгэһээ Хо... то Штадууд арсахые ... нэгүй гэжэ США-гай ... нэй секратарь Г. Кисс... жер сенатор Э. Кеннед... эльгээһэн бэшэг соогоо ... дүүлбэ.

Холбоото Штадуудай сайгон захиргаанай хоо... до конгрессээр хуул... ёһоор дэмжэгдэн һайш... даһан договорой үгы... һаань, тэрээндэ сэрэ... экономическа туһа хүр... үргэлжэлүүлхэ «уялга... бди» гэжэ США тоол... Гүрэнэй секретариин б... лан хэлэһэнэй ёһоор, «уялгануудынь» Вьетн... болоһон дайнда США ... удаан саг соо хабаада... һаа үндэһэтэй.

1974 ондо США Сай... до 1,1 миллиард долл... туһа хүргэхэ, харин 1... оной финансын жэлдэ ... вительство 1,6 милли... доллар конгрессһээ эр... байна гээд бэшэг дотор... лэгдэнэ.

Энэ бэшэг зүрхэ сэд... лыемни хүдэлгэбэ ... Э. Кеннеди мэдүүлээ. ... рээн дотор табигдаһан ... литика «Индохитадта ... мааралсалгаяа одоошье ... люулха байхабди гэһэн ... гэл найдабаринемнай б... һүргэбэ» гэжэ сенатор ... дэглээ.

ВЬЕНТЬЯН

Совет арадай байдал һонирхоно

ТАСС

Советскэ Союз дотор боложо байһан хубилалтануудаар, совет хүнүүдэй ажал хэрэгээр, байдалаар, СССР-эй дотоодын ба гадаадын политикаар Лаосой үргэн ниитэ арад зон угаа ехээр һонирхоно. Совет түлөөлэлгэтэ эмхинүүдэй эмхидхэһэн хэмжээ ябуулганууд олоной һонирхол үүсхэнэ, анхарал татана. Мүнөө совет выставкэ Лаостохи Информациин министерствын байшан соо нээгдээд байна.

Совет арадай байдалаар һонирхоһон дээрэһээ Лаосой ниислэл хотын хүн зон ород хэлэнэй курсада һурана. Энэ курса Вьентьяндахи совет соёлой түбэй дэргэдэ хүдэлмэрилдэг юм. 1973—1974 онуудта ород хэлэ шудалагшадай тоо хоёр дахин олошороо. Нютагай колледжнүүдэй студентнэр, чиновнигууд, сэрэгэй тушаалтад имагтал ород хэлэ шудалхаһаа гадна, СССР-тэхи байдал тухай элдэб мэдээсэлнүүдтэй дэлгэрэнгыгээр танилсана. Вьентьянай лицейн ниислэл хотые гол һургуулиин һуралсалай программада ород хэлэн оруулагданхай.

ПНОМПЕНЬ

Политическэ доройтон уналга

ТАСС

Энэ захиргаанай зонхилхы орган — Дээдэ политическэ соведые тарааха тухай пномпениин захиргаанай толгойлогшо Лон Нол соносхоо. Тэрэ Дээдэ гүйсэдхэхэ соведээр һэлгэгдээ.

Нютагай политическэ тушаалтадай тэмдэглэһэнэй ёһоор, һүүлэй үедэ засаг захиргаанда гараһан хёмороонһоо уламжалан дээдын хүтэлбэри шэнэдхэн хубилгагдаха баатай болоһон байна. Лон Нолой шиидхэбэринүүдые буруушаажа байһанаа мэдүүлэн, гурбан министр правительствын бүридэлһөө гараба.

Бусад гэшүүдтэй зүбшэн хөөрэлдэнгүйгөөр соведые тарааха тухай шиидхэбэри абаа гээд тараагдаһан Дээдэ политическэ соведэй вице-түрүүлэгшэ байһан Ченг Хенг Пномпеньдэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ Лон Нолые гэмнээ.

ЛОНДОН

Анхаралаа багаар табина

ТАСС

Һүүлэй 15 жэлэй турша соо Англида больницануудай тоо—9 процентээр, больницануудай оро дэбдихэрэй тоо 6 процентээр хороо.

Юрын операци хүүлүүлхын тула олохон англичанууд хэдэн һарын турша соо хүлеэхэ баатай болодог юм. Заримдаа больницада орожо аргалуулхын тула хүнүүд аяар жэлэй турша соо оошорто байдаг гээд хэблэл тэмдэглэнэ. Гэхэ зуура, медицинын хүдэлмэрилэгшэдэй дуталдаһан дээрэһээ ороной клиникэнүүдтэхи, больницануудтахи байдал бүри хүшэр бэрхэтэй болоно.

Редактор **Ц. Ц. ЦИБУДЕЕ...**

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редак... 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, ... редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секре... — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сель... хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агита... 56-23, промышленности и строительства — 61-3... ветского строительства и быта — 69-58, культу... школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, ... мации — 34-05, общественная приемная — 56-6... шинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.